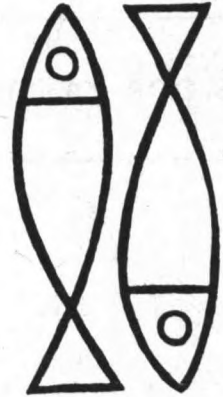

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

de vervolging van de duitse evangelische kerk (1933-1945)

■ INLEIDING

Onder invloed van marxistische historici wordt vaak de opkomst van het nationaal-socialisme in verband gebracht met het kapitalisme. Men wijst op de verschrikkelijke gevolgen van de wereldcrisis, vooral in Duitsland. Door die crisis werden velen in de armen van Hitler gedreven. Ook is het een onloochenbaar feit, dat de groeiende nazi-beweging in de jaren voor 1933 achter de schermen veel steun, vooral financiële, heeft gekregen van grote industriëlen, waardoor Hitler de staatsmacht langs semi-legale weg kon veroveren. Het is bovendien zo, dat de maatregelen tegen

de Joden in Duitsland economische achtergronden hadden: afgunst en jaloezie jegens mensen die vaak in de handel en het bankwezen belangrijke posities hadden gekregen.

Niemand zal ontkennen, dat belangrijke sociaal-economische omstandigheden de opkomst van het nationaal-socialisme en de vestiging van de Hitler-dictatuur in de hand hebben gewerkt. Toch doet men de historie geweld aan, als men daarnaast geen aandacht schenkt aan de geestelijke achtergronden. Het is voor een christen onmogelijk de nationaal-socialistische beweging enkel en alleen te zien als een „produkt” van sociaal-economische factoren. Evenmin is het mogelijk de barbarij van het nazisme volledig te verklaren uit de noodzaak tot handhaving van bepaalde eigendomsverhoudingen. De bijbel leert ons duidelijk, dat de wortel van het kwaad ligt in het menselijk hart. Houdt men met deze „factor” geen rekening dan zal men niet of onvoldoende oog hebben voor het demonische in de nazi-ideologie. Dit demonische komt vooral sterk tot uiting in de nazivervolging van de kerken. Graag wil ik daarom enige opmerkingen maken over de vervolging van de Duitse Evangelische Kerk.

■ GEEN ALGEMEEN VERZET

We moeten er oog voor hebben, dat van een algemeen verzet van de Evangelische Kerk geen sprake is geweest. Daar was allereerst de beweging van de zogenaamde „Duitse Christenen”. Hun leus was: Het hakenkruis op de borst, het Kruis in onze harten. Met groot enthousiasme hadden zij het aan de macht komen van Hitler begroet. Nu begon een nieuwe tijd, niet alleen voor de staat maar ook voor de kerk. Hun doel was één Duitse evangelische rijkskerk, die Duitsland weer zou maken tot een christelijk Duitsland. „Christelijk” in deze zin, dat men niet uitging van de gekruisigde Christus maar van de „heroïsche” Jezus. Een „christendom” in overeenstemming met de geest van het nazisme, dat praktisch het gehele Oude Testament en grote stukken van het Nieuwe verwierp, opdat de kerk zou worden gezuiverd van „oosterse” invloeden. De „Duitse Christenen” verafgoodden, in de meest extreme vorm, natie en volk: Eén volk, één God, één rijk, één kerk!

Lijnrecht tegenover deze „Duitse Christenen” stonden de mensen van de „Belijdende Kerk”, waarvan Martin Niemöller en Dietrich Bonhoeffer de bekendste representanten zijn geweest.

Zij verwierpen de gedachte dat naast het ene Woord van God er nog andere openbaringsbronnen van God zouden zijn, zoals bij voorbeeld de geschiedenis. Zij beleden dat Jezus Christus de Enige is naar Wie wij hebben te luisteren, op Wie wij in leven en sterven moeten vertrouwen. De christelijke gemeente is Zijn eigendom; zij leeft in de verwachting van Zijn komst. Het is begrijpelijk, dat men door deze belijdenis in conflict kwam met een regime, dat de totale mens voor zich opeiste.

De grote meerderheid van de predikanten en kerkleden behoorde echter noch tot de „Duitse Christenen”, noch tot de „Belijdende Kerk”. Deze meerderheid durfde of wilde zich niet duidelijk uitspreken tegen het nazisme. Ze vormde een middengroep, geleid door mensen die sterk patriottisch waren en vaak nog terugverlangden naar de Keizertijd, de tijd vóór 1918. Zij zagen Hitler als de door God gezondene, de man die orde op zaken had gesteld in Duitsland. Die het land beschermde tegen het communistische gevaar.

Is er zo van een uniforme gedragslijn jegens het nazisme in de Evangelische Kerk geen sprake, binnen de N.S.D.A.P. was er geen eensgezind standpunt ten opzichte van de kerken. Daaraan is het, naar de mens gesproken, te danken dat de vervolging van de kerken niet heviger is geweest.

■ TEGENSTELLINGEN IN DE N.S.D.A.P.

Binnen de nazi-partij was een groep, die de invloed van het christelijk geloof in Duitsland volkomen wilde elimineren langs de weg van indoctrinatie. Rosenberg was van deze groep de voornaamste vertegenwoordiger. Hij predikte een nieuwe religie, een nieuw heidendom. Middelpunt van deze pseudo-religie was Adolf Hitler. Hij was de Heiland, Schepper en Verdediger van het nieuwe Duitsland! De man die het land zou verlossen van de gevolgen van de economische crisis, die de schande van Versailles zou uitwissen en het Duitse volk zou leiden naar het beloofde land. In schoolboekjes werd Hitler vergeleken met Jezus. Zoals Jezus de mensen van zonde, dood en hel verlostte, zo redde Hitler het Duitse volk van het verderf. Dit volk had de taak en opdracht de wortel van het kwaad uit te roeien. De Joden waren de oorzaak van alle ellende in de wereld. Waren zij vernietigd, dan zou het duizendjarig vrederijk van de Nazi's aanbreken. Christelijke symbolen, feestdagen en gebruiken moesten worden vervangen door nieuwe. In de plaats van de christelijke doop bij voorbeeld, kwam de „doop” volgens naziritus; bij altaren bedekt met hakenkruisvlaggen. Op zo'n altaar stond in het midden een portret van de Führer, met daarvoor een exemplaar van „Mein Kampf”.

Veel nazi-leiders konden echter het geduld niet opbrengen om jaren te wachten, totdat het christelijk geloof vervangen zou zijn door de nieuwe religie. Zij wilden de invloed van de kerken zo snel mogelijk te niet doen, door de kerken te beroven van hun geestelijke leiders en door onteigening van kerkelijke goederen. Deze „radicalen”, zoals Martin Bormann, na 1943 Hitler's rechterhand, stonden tegenover meer „gematigden” zoals Hans Kerrl. Van 1935 tot 1941

J. P. STOOP - AMSTERDAM

was Kerrl rijksminister voor Kerkelijke Zaken. Hij probeerde een synthese tot stand te brengen tussen nationaal-socialisme en christendom. Daarom wilde hij geen vervolging van de kerken. Integendeel, hij probeerde de mensen te overtuigen dat er geen kloof gaapte tussen nazisme en christendom. Kerrl meende dat de steun van de kerken nodig was als Hitler zijn plannen, de vorming van een Groot-Duitsland, zou gaan uitvoeren. In verband hiermee moesten de kerken wel aan de staat ondergeschikt worden gemaakt. Zoals bij vele revoluties zijn het tenslotte de „radicalen” die de overhand hebben gekregen. Deze „radicalen” kregen de steun van Hitler, wiens standpunt in deze kwestie duidelijk naar voren kwam in de uitspraak: Men is christen of Duitser, beide kan men niet zijn! Kerrl's rol was spoedig uitgespeeld, diep teleurgesteld stierf hij in 1941.

■ DE KERKSTRIJD

Direct na het aan de macht komen van Hitler in 1933 begon in Duitsland het proces van de „Gleichschaltung”. Met dit woord geeft men aan hoe binnen een jaar het gehele politieke, sociale en economische leven werd beheerst door de N.S.D.A.P. Duitsland was geen democratische rechtsstaat meer, maar werd een staat met een totalitair karakter. Geen wonder, dat de Nazi's al het mogelijke deden om ook de kerken naar hun hand te zetten en de invloed van de kerken op de samenleving te breken. De Evangelische Kerk bestond uit een groot aantal landskerken. Men kende de Evangelische Kerk van Pruisen, van Hannover, van Beieren enz. Deze situatie was historisch zo gegroeid. Volgens de Nazi's moest er één straf georganiseerde, centraal bestuurde rijkskerk komen. Zij bereikten hun doel, met steun vooral van de „Duitse Christenen”.

Er kwam een rijkskerk, geleid door een rijksbisschop. Deze ontwikkeling liep tenslotte uit op de instelling, in 1935, van een ministerie voor Kerkelijke Zaken, onder leiding van de reeds eerder genoemde Kerrl.

Het verzet in de Evangelische Kerk richtte zich nu allereerst tegen deze staatsinmenging in kerkelijke aangelegenheden. Door toedoen van Niemöller werd een „Notbund” van predikanten gevormd op de grondslag van bijbel en reformatische belijdenisgeschriften, om predikanten, die door de nazi-maatregelen in moeilijkheden waren geraakt, te helpen. Hieruit is de „Bekennende Kirche” (de Belijdende Kerk) voortgekomen. Al spoedig ging men over tot vorming van „vrije synoden” en tenslotte tot vorming van een voorlopig kerkelijk bestuur; naast de door de „Duitse Christenen” beheerste kerkelijke organen. Eén van de bekendste nationale vrije synoden is de synode van Barmen geweest, in mei 1934. Deze synode stelde de „Barmer thesen” op, waarin men duidelijk stelling nam tegen de totalitaire maatregelen van het nazi-regime. Bovendien veroordeelde men de ideeën van de „Duitse Christenen” als een gevaarlijke ketterij.

Dit verzet was duidelijk theologisch-kerk-

rechtelijk van aard. Hoe moest echter de houding van de Kerk zijn ten opzichte van de regeringsmaatregelen, die niet direct het leven van de kerken raakten? Bij voorbeeld de maatregelen tegen de Joden en de inrichting van de eerste concentratiekampen?

Binnen de „Belijdende Kerk” was hierover geen eenstemmigheid. Men was doodsbang om een duidelijk „neen” te laten horen, uit vrees de overheid ongehoorzaam te zijn. Men wilde allereerst opkomen voor het Evangelie, dat door de „Duitse Christenen” zo afschuwelijk werd misbruikt en verminkt. Aan politiek verzet dacht men niet. Daarvoor was de lutherse traditie met zijn groot respect voor de overheid nog te sterk. Ook de „Belijdende Kerk” zweeg, toen in 1934 in „de nacht van de lange messen” op bevel van Hitler een geweldig bloedbad werd aangericht onder de S.A.-leiders en onder vroegere tegenstanders van de Führer. Evenmin was er sprake van algemeen protest toen in november 1938 in de „Kristallnacht” tientallen synagogen in vlammen opgingen en duizenden Joodse burgers werden gearresteerd.

Van de onderlinge verdeeldheid en grote onzekerheid van hun tegenstanders hebben de Nazi's op geraffineerde wijze gebruik gemaakt. We zagen al hoe de Nazi's eerst hebben geprobeerd, door middel van de „Duitse Christenen”, de kerkelijke organen te infiltreren en naar hun hand te zetten. Tegelijk werd door Rosenberg een campagne op touw gezet om, in plaats van het christendom, het Duitse volk een nieuwe religie op te dringen en het christendom een natuurlijke dood te laten sterven. Lieden als Himmler wilden door middel van intimidatie en terreur de kerken in een volkomen afhankelijke positie brengen. Het kerkelijk jeugdwerk werd aan banden gelegd; de kerkelijke pers en radio kwamen onder strenge censuur, het verschijnen van kerkelijke bladen werd in sommige gevallen zelfs onmogelijk gemaakt.

De invloed van de kerken op het onderwijs was altijd behoorlijk groot geweest. Nu kwam daar een eind aan. Predikanten die „politieke zaken” op de kansel brachten, werden gearresteerd. Zo werd Niemöller al in 1938 naar het beruchte concentratiekamp Sachsenhausen gebracht, waaruit hij pas in 1945 werd bevrijd.

Vele christenen werden door deze maatregelen gedesillusioneerd en waren geneigd aan de eisen van de Nazi's toe te geven, om op deze manier nog „normaal” kerkelijk leven mogelijk te maken. Toen brak in september 1939 de oorlog uit, waardoor er een eind scheen te komen aan de kerkstrijd. Hitler zelf verklaarde dat, zolang de oorlog zou duren, geen verdere actie tegen de kerken mocht worden ondernomen.

Nationale eenheid was een eerste vereiste om de pas begonnen oorlog tot een goed einde te brengen. Een wapenstilstand scheen met de kerken getekend te zijn; maar meer dan schijn was het niet.

Vooraf twee zaken deden de strijd tussen kerk en staat gedurende de oorlog weer opblaaien: de „Euthanasie” (het uitroeien van geestelijk gestoorde en gehandicapten) en de „Endlösung” (de vernietiging van de Joden in de gaskamers). Van algemeen kerkelijk verzet was echter ook nu geen sprake. Het bleef bij incidentele protesten. In dit verband moet worden gewezen op Friedrich von Bodelschwingh en op bisschop Wurm van Württemberg, die heftig protesteerden tegen de moord op gebrekkigen en zwakzinnigen en tegen de deportatie van de Joden. Bonhoeffer was een van degenen die duidelijk ging inzien, dat de strijd van de kerken niet alleen een strijd was om kerkelijke rechten en vrijheden, maar dat het ging om rechtvaardige verhoudingen en een menswaardig bestaan in het algemeen. Een strijd waarin men tenslotte niet zou mogen terugdeinzen voor de uiterste konsekventie om de rechtsorde weer te herstellen: het vermoorden van Hitler.

■ SLOTOPMERKINGEN

De Evangelische Kerk heeft na de oorlog, in het door bombardementen verwoeste Stuttgart, openlijk schuld beleden over haar ernstig falen tijdens het nazi-bewind. De historici die zich in de Duitse kerkstrijd verdiepten, hebben zich allen bezig gehouden met de vraag: Hoe is het mogelijk, dat de Evangelische Kerk als geheel zo weinig verzet heeft geboden en zo ernstig is tekort geschoten? Het is moeilijk deze vraag exact te beantwoorden.

Ik wil op enige punten wijzen. Zeer belangrijk was het nationalisme. Toen in 1938 Oostenrijk door de „Anschluss” bij Duitsland kwam en in hetzelfde jaar als gevolg van „München” Sudetenland werd ingelijfd, waren vele Duitse christenen geweldig enthousiast. Groot was ook de blijdschap in september 1939:

Bisschop Marahrens van Hannover dankte God voor de grote overwinning van de Duitse legers in Polen, kort na het uitbreken van de oorlog. Deze Marahrens was voorzitter geweest van het voorlopig kerkelijk bestuur en had de „Duitse Christenen” fel bestreden! Dit sterke nationalisme deed veel christenen in Duitsland de ogen sluiten voor de ware aard van het nazi-regime. Bovendien was er de invloed van de lutherse twee-rijkenleer. Deze leer houdt in dat er een wereldlijk-„rijk” is, dat dient om de bozen te weerstaan, de zondaren te straffen en gerechtigheid uit te oefenen. Hiertegenover staat dan het Rijk van God dat als gevolg van de evangelieprediking gestalte krijgt in vernieuwde mensen. Door het piëtisme was al spoedig sterk de nadruk komen te liggen op het Rijk van God. De persoonlijke redding en verlossing kwam centraal te staan. Deze introverte houding van veel christenen was er de oorzaak van dat zij niet, of te laat, beseften hoe demonisch de nazi-maatregelen waren. In het praktische handelen werden door veel christenen, als gevolg van deze invloeden, politiek en kerk streng gescheiden. Als reactie daarop is al tijdens het Hitler-bewind de grondslag gelegd voor de „moderne” theologie met zijn „horizontalisme”. De Wereldraad van Kerken spreekt zich in onze tijd regelmatig uit over „politieke” zaken zoals rassendiscriminatie, de toestand in Zuid-Afrika en Latijns-Amerika, de problemen van de „derde wereld” enz. Dit optreden van de Wereldraad is niet los te denken van de gebeurtenissen in de jaren 1933 tot 1945. Niet voor niets wordt Dietrich Bonhoeffer door velen bewonderd. Hij is immers degene die, vanwege zijn profetisch protest tegen het nazi-regime, in april 1945 in een concentratiekamp werd vermoord. Men ziet in hem de man, die als een van de eersten opkwam voor recht en gerechtigheid, in een tijd toen de officiële Kerk geneigd was te collaboreren met de gevestigde macht. Ik laat in het midden of deze visie op Bonhoeffer juist is, maar duidelijk blijkt hieruit dat de bestudering van de Duitse kerkstrijd ons voor actuele vragen stelt.

Deze geschiedenis leert ons wat er gebeurt, als de Kerk de geesten niet voldoende beproeft en haar roeping, het „zout der aarde” te zijn, uit het oog verliest.

Literatuur:

- J. S. Conway, The Nazi Persecution of the Churches, Londen 1968.
- E. Wolf, Die Evangelische Kirchen und der Staat im Dritten Reich, Zürich 1963.
- E. Wolf, Kirche im Widerstand, München 1965.
- M. Broszat, Der Staat Hitlers, Deutscher Taschenbuch Verlag 1969.
- W. Hofer, Der Nationalsozialismus, Fischer Bücherei 1957.
- G. Ritter, Carl Goerdeler und die deutsche Widerstandsbewegung, Deutscher Taschenbuch Verlag 1964.
- G. van Roon, Het Duitse verzet tegen Hitler, Utrecht/Antwerpen 1968.

samenvattend de naar onze mening belangrijkste kenmerken geven van de moderne revolutie.

1. Het gebruik van geweld, het vertrouwen op geweld, in dienst van het grote doel.
2. Het gaat niet alleen tegen bepaalde misstanden, maar tegen het kwaad als zodanig. Het kwaad wordt dan vaak geïdentificeerd met het bestaande, de 'establishment', de huidige orde.
3. De revolutionair wordt gedreven door een bepaalde, bijna steeds geseculariseerde, mens- en maatschappijbeschouwing.
4. In de moderne revolutie leeft de uit de Verlichting stammende toekomstverwachting van een nieuwe volmaakte wereld en van de nieuwe mens. De mens is in staat zich een betere wereld te scheppen.
5. Dit sterk ideologisch karakter van de revolutie resulteert in een totale intolerantie, niet alleen tegen de huidige maatschappij, waarbij men radicaal wil breken, maar tegen ieder die een andere weg dan die van de revolutie zoekt.
6. Het is duidelijk dat de revolutie een totale omzetting van alle aspecten van de huidige orde nastreeft: politiek, recht, moraal, religie, kunst, wetenschap; alles wordt gesteld in dienst van de komende wereld.

Samenvattend: revolutie is een waarde, een norm in zichzelf geworden, is in vrijwel alle gevallen een nieuw geloof gebleken. In plaats van het christendom, met een toekomstzekerheid die boven de aardse toekomst uitgaat, komt het geloof in een hemel op aarde, alléén op aarde.

Het heeft er evenwel alle schijn van dat in het Westen, in Amerika en Europa, zich een nieuwe revolutie-mythe gaat ontwikkelen.

Revolutie in dienst van de vooruitgang! Maar dat lijkt er in de westerse wereld niet meer op: in de 20e eeuw is bij velen aan alle vooruitgangsverwachting een totaal einde gekomen, en dat juist, terwijl er op allerlei gebied zo grote vooruitgang is te ervaren! Juist de onzekerheid, de twijfel, het nihilisme worden bepalend voor het karakter van ons levensgevoel, van onze cultuur. Wereldoorlogen, economische crisissen, de ineenstorting van de democratie in landen als Italië en Duitsland, de gruwelen van concentratiekampen in vele landen, de „Untergang des Abendlandes" (Spengler), het leven „in de schaduwen van morgen" (Hui-

zinga). Vandaag de angst voor de kernoorlog, voor de milieuvergiftiging (en wij rijden nog maar steeds door in onze auto's), voor de in sommige landen achter het ijzeren gordijn gebruikte injectienaald, waardoor de menselijke wil is te beïnvloeden; noemt u het verder zelf maar op!

In wat voor wereld leven wij? Enerzijds de toenemende welvaart, zo zeer toenemend dat ze afgeremd moet worden, wil onze samenleving in het Westen leefbaar blijven. Anderzijds de twijfel, het onbehagen. In het begin van dit artikel schreven wij aanduidend iets over de „revolutionaire" ontwikkelingen op technisch-economisch-wetenschappelijk gebied. De mens heeft het zware gevoel dat heel deze ontwikkeling hem ver boven het hoofd is gegroeid: hoe kan de mens, de almachtige mens van de vorige eeuw (!), dit alles nog beheersen? Daar ligt een probleem: de maatschappij en de politiek hebben deze ontwikkeling niet kunnen bijhouden; evenmin de ethiek, zelfs het

Fidel Castro

christendom niet. De enorme uitdagingen van techniek en wetenschap, die zich in waarlijk totale zin aan ons voordoen, hebben geen adequaat antwoord ontvangen:

„Verontrustend is echter dat die enorm versnelde toepassing der natuurwetenschappen als het ware schreeuwt om een evenwichtige maatschappelijke begeleiding. De technici, die... als met ruimtevaartprojectielen voortsnelen, kijken bezorgd om naar de beoefenaars van de maatschappijwetenschappen, die hun het kader moeten leveren, waarin het leven leefbaar blijft. Het is imperatief, dat de wat verstarde sociale wetenschappen hun opgelopen achterstand snel inhalen — hun beoefenaars moeten hun diligence of trekschuit verlaten en óók per raket gaan reizen".⁴⁾

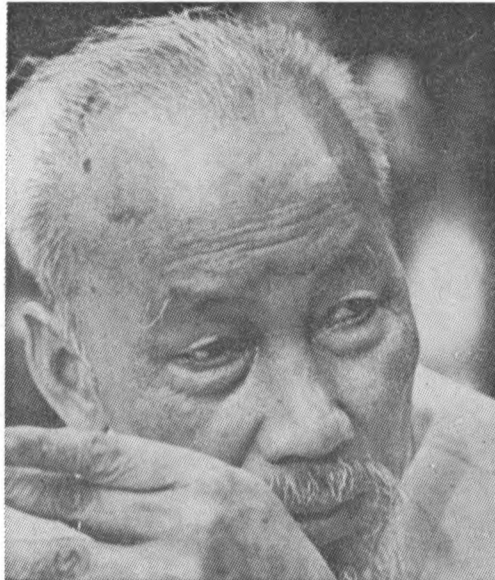
Het spreekt vanzelf dat deze opdracht niet alleen geldt voor de maatschappijwetenschappen, maar ook voor de godsdienstige en ethische begeleiding.

⁴⁾ Fred L. Polak en H. F. van Loon, **Gesprek met morgen**, Teleboek N.V., Bussum, 1968, p. 51.

De éne wereld in revolutionair-razende vaart! De ethisch-religieuze in wat verontruste en onzekere gezapigheid?

De westerse mens heeft het christelijk geloof verlaten, heeft zijn vertrouwen gevestigd op rede en wetenschap en techniek, in iets andere zin ook op revolutie, in de zekerheid van een nieuw paradijs op aarde, door hemzelf aan te leggen. Dat alles is hem uit de hand

Ho Chi Minh

gelopen en nu heeft hij niets meer! Inderdaad niets!

Dat is de nood van de kleine man, die wij allen zijn, temidden van de gigantische anonieme machten van techniek en politiek, van economische superbedrijven en de groei van een militair apparaat dat alle leven kan vernietigen; het is de nood van de kleine mensjes temidden van een welvaart die toch het geluk niet brengt en gaat vervelen, temidden van de alsmaar verbijsterende berichten uit heel de wereld, die de nieuwdienst ons trouw elke dag biedt.

De niets-hebbende mens, die dat alles over zich ziet komen, en toch nog zichzelf wil zijn, vlucht. Dat kan oppervlakkig zijn: vermaak, sex. Het kan een echter vluchtkarakter hebben: drugs. Is de Amerikaanse hippie-beweging, hoe sympathiek in sommige opzichten ook, niet veelszins een vlucht? Revolutie. Drugs. Oosterse religie. Jezus-revolutie.

Revolutie als vlucht, revolutie der eenzamen (Bouman)? Gelukkig de jeugd die dan nog iets concreets te doen vindt: in Amerika de strijd tegen een inderdaad gruwelijk racisme. Jongeren die in de ontwikkelingslanden gaan helpen, maar meestal zelf geen revolutionair zijn. Protest tegen de Amerikaanse politiek in Vietnam, of tegen het anti-zionisme in de Sowjet-Unie.

Maar vaak is er meer het vage gevoel van onbehagen: de structuren krijgen de schuld, het kapitalisme, de universiteiten die opleiden tot „vakidiotisme". Maar het alternatief is er niet of nauwelijks, tenzij de „grote afwijzing" zelf.

Geen revolutie meer uit hoop, als bij Marx, Lenin, Mao Tse-toeng, nu nog in de Derde wereld. Maar revolutie als vlucht.

Een soortgelijke revolutionaire stemming, geboren uit onbehagen en onzekerheid, is er enkele tientallen jaren geleden in Europa ook reeds geweest. Ze is bijna geheel uitgemond in allerlei fascistische bewegingen, gematigd of extreem. De kleine mensjes voelden zich bedreigd en daarmee onzeker. Het hitlerianisme heeft zijn opkomst mede te danken aan het gevoel van uitzichtloosheid bij zovelen, en het gaf hun een mythe: natie, ras, geweld, leider. En de duizenden volgden. Inderdaad is de revolutionaire stemming in het Westen momenteel „links" gericht. Maar de Sowjet-Unie zelf bewijst hoe een „links" idealisme, dat het marxisme toch is, kan verlopen in een ordinaire dictatuurstaat van een typisch status-quo-karakter, in dit opzicht weinig verschillend van een „rechtse" dictatuurstaat, „rechts" nu in de recente betekenis van fascistisch-getint.

—●—

Kan men kiezen tussen conservatisme en revolutie?

Beide lijken mij even onaanvaardbaar.

Wee ons, als wij tegen revolutie zijn, al of niet met de Bijbel in de hand, uit conservatisme. Wij zullen worden weggespoeld. Romeinen 13 kan niet gebruikt worden om een gewetenloos bewind te laten bestaan.

Wee ons, als wij het conservatisme en het onrecht bestrijden met de wapenen der Revolutie (Revolutie nu met een hoofdletter). Wij bieden de mensen dan slechts een ander GELOOF dan dat van het Evangelie.

Maar het heeft geen zin tegen de status quo en tegen de revolutie te zijn, als wij ons niet door het Evangelie laten leren tegenover beide iets wezenlijks te stellen.

Men praat vaak van mentaliteitsverandering die nodig is, dat is juist; maar een beter woord is: BEKERING.

En dat zal toch iets betekenen voor ons ten bate van de miljoenen armen en verdrukten. Want ook op hen heeft het Evangelie betrekking, juist op hen. ●

stakingrecht voor ambtenaren ?

Het woord „recht” heeft evenals het woord „kerk” verschillende betekenissen. Met stakingsrecht kan worden bedoeld het geheel van wettelijke bepalingen, dat in geval van staking van toepassing is, maar met stakingsrecht kan ook worden aangegeven, dat de ambtenaar het recht heeft om te staken.

Wat de eerste betekenis betreft, het Wetboek van Strafrecht maakt het ons in zoverre gemakkelijk, dat artikel 358bis de ambtenaar of enig in het openbaar spoorwegverkeer voortdurend of tijdelijk werkzaam gesteld persoon, die weigert werkzaamheden te verrichten, waartoe hij zich uitdrukkelijk of uit kracht van zijn dienstbetrekking heeft verbonden, bedreigt met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden. Het volgend artikel voegt hieraan toe, dat indien twee of meer personen ten gevolge van samenspanning het misdrijf plegen, de schuldigen, zomede de leiders of aanleggers der samenspanning worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren, welke straffen kunnen worden verdubbeld, indien het oogmerk (van staking) wordt bereikt.

Uit het vorenstaande vloeit zonder meer voort, dat het Wetboek van Strafrecht bepalingen bevat, die in werking treden ten aanzien van de ambtenaren, die staken, alsmede ten aanzien van personen, die de ambtenaren tot staking hebben aangezet, welke personen dus geen ambtenaren behoeven te zijn.

Het vonnis van de President van de Rechtbank te Utrecht, d.d. 14 december 1970 in kort geding gewezen, liet de vervoersbonden, waaronder n.b. de Prot. Christ. Bond van Vervoerspersoneel, dan ook niet in het onzekere omtrent de geldigheid van artikel 358bis van het Wetboek van Strafrecht. Deze bonden hadden zich namelijk gesteld achter de oproep van de vakcentrales om op 15 december 1970 de werkzaamheden van 11 tot 12 uur v.m. te onderbreken, en wel om door middel van deze staking kracht bij te zetten aan de bezwaren, die de werknemersorganisaties hadden tegen een ministeriële beschikking krachtens artikel 10 van de Wet op de loonvorming (matiging van de loonontwikkeling).

De President overwoog, dat de bonden

door hun oproep tot onderbreking van de werkzaamheden handelden in strijd met artikel 358bis van het Wetboek van Strafrecht, alsmede dat de spoorwegambtenaren werden aangezet hun ambtseed te verbreken.

De uitspraak luidde, dat de bonden werden veroordeeld binnen 2 uur na deze op maandag 14 december 1970 des namiddags te negen ure geschiede uitspraak aan hun leden, voor zover behorende tot het personeel der spoorwegen, mede te delen, dat zij hun werkzaamheden voor het openbare spoorwegverkeer niet behoren neer te leggen of te onderbreken, terwijl ieder der gedaagden verboden werd op enigerlei wijze medewerking of steun te verlenen aan vorenbedoelde neerlegging of onderbreking der werkzaamheden op verbeurte van een dwangsom van vijfhonderduizend gulden voor elke overtreding van deze geboden en verboden.

Het vorenstaande is tevens een antwoord op de vraag, of de ambtenaar recht heeft om te staken, zoals hij b.v. recht heeft op verlof. Dat antwoord moet onvoorwaardelijk ontkennend luiden, nu de wetgever het staken van een ambtenaar als misdrijf heeft aangemerkt en als zodanig met zware straffen bedreigt.

Deze artikelen zijn bij de Wet van 11 april 1903 in het Wetboek van Strafrecht ingevoegd en wel onder het ministerie van Dr A. Kuyper, dat zich voor een spoorwegstaking zal geplaatst. De stakende ambtenaar is in Nederland dan ook geen bekende verschijning. Ik laat de bezettingstijd met bewindvoerders, die zich het overheidsgezag wederrechtelijk hadden toegeëigend, buiten beschouwing.

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal is op 3 november 1970 een ontwerp van wet nr. 11001 aangeboden o.a. om artikel 358bis van het Wetboek van Strafrecht te doen vervallen. Die aanbieding is mede aanleiding zich nader te bezinnen, of aan

de ambtenaar het recht van staking dient te worden toegekend. Laat ik dan aanstonds als mijn gevoelen kenbaar maken, dat de ambtenaar, die zijn werkzaamheden staakt om maatschappelijke of politieke redenen, een revolutionaire verschijning is.

In onze tijd wordt tijdens het overleg tussen werkgevers en werknemers nog al vlot bedreigd met het wapen van staking. Zo hadden we het vorig jaar de staking van het sleepbootpersoneel, terwijl we in de maand april 1971 werden geconfronteerd met staking van personeel in de baggerbedrijven. Met de mond wordt wel beleden, dat staking in de vrije bedrijven een uiterste middel is, maar het schijnt mode te worden om met dat uiterste middel vrij vlot voor de dag te komen.

Ik krijg de indruk, dat in dit klimaat de arbeid als een soort koopwaar wordt beschouwd, die tegen een zo hoog mogelijke prijs moet worden verkocht. Nu zal ik de laatste zijn om te ontkennen, dat de arbeider zijn loon waard is en dat hij zonder meer genoegen zou moeten nemen met elk loonbedrag.

Maar uitgangspunt, zowel voor werkgever als werknemer dient te zijn, dat de arbeid met de mens is gegeven, dat de arbeid aan de mens van Godswege is toevertrouwd.

Het eerste hoofdstuk van de Schrift openbaart ons de HERE God, die werkt. Datzelfde eerste hoofdstuk openbaart ons ook de schepping van de mens. En wel, met een bepaald doel.

„Laat Ons mensen maken naar ons beeld, als Onze gelijkenis, OPDAT zij heersen over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over het vee en over de gehele aarde en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt.” (Gen. 1 : 26)
Wanneer het hof van Eden door God voor de mens gereed is gemaakt, wordt de mens in die hof geplaatst om die te BEWERKEN en te BEWAREN. (Gen. 2 : 15)

In de arbeid van de mens komt tot uitdrukking, dat hij van zeer hoge adel is: hij is niet minder dan Gods medewerker. Dat geldt zowel voor de ondernemer als voor de mensen, die hij in dienst neemt.

Wie nu het accent van koopwaar op de arbeid gaat leggen, miskent de zin van de arbeid als dienst voor God. Want het gevolg is, dat de indruk kan worden gewekt, dat je je van die koopwaar op elk gewenst ogenblik kunt ontdoen, evenals van de machine en van de grondstoffen.

Maar een mens, die als ondernemer optreedt en zich daarbij van mensen bedient, moet zich terdege voor ogen houden, dat hij verantwoordelijk is voor de mensen, die hij als zijn medewerkers in dienst neemt.

Natuurlijk is ook hij aan de economische normen geboden, maar daarbij mag hij de normen van de ethiek nimmer uit het oog verliezen.

In dit licht bezien dient staken dan ook als het enigszins mogelijk is, te worden vermeden, omdat staken de mens verhindert zijn dienst te verrichten, waartoe hij geroepen is.

Wie de arbeid slechts economisch beziet, verlaagt de mens, die werkt, ongeacht of hij ondernemer of medewerker is, tot een loonslaaf.

De arbeid heeft naar de Schrift primair een religieuze zin, die de werkende mens tot het niveau van Gods medewerker opvoert.

Deze opmerkingen wenste ik te maken, alvorens iets over het stakingsrecht voor ambtenaren te zeggen.

Nu verkeren de ambtenaren in een bijzondere positie, al gaan er stemmen op, die van geen onderscheid tussen de werkers in het vrije bedrijf en de ambtenaren willen weten.

We gaan op die lust tot gelijkschakeling niet in, maar we bepalen ons tot de ambtenaar.

Naar ons gevoelen verkeert hij daarom in een bijzondere positie, omdat hij in dienst van de Overheid is.

De Overheid kan niet anders dan door middel van haar ambtenaren haar taak uitvoeren. De taak van de Overheid is o.a. dat zij de normale gang van zaken, de normale voortzetting van het leven in zijn vormen, moet bevorderen.

Ambtenaren zijn het verlengde van de arm van de Overheid, en die arm mag nimmer dienst weigeren, omdat door die weigering de grondslagen van het volksleven worden aangetast.

Wanneer wij als onze vaste overtuiging uitspreken, dat de Overheid Gods dienaar is, wil dat zeggen, dat het ambt van de Overheid geen liefhebberij is, die naar believen aan de kant kan worden geschoven. Dat ambt van de Overheid is wel zo diep met het leven verbonden, dat lieden, die God noch gebod erkennen en de bestaande Overheid omverwerpen, onmiddellijk zelf worden gedwongen dat overheidsambt op zich te nemen, hetwelk in de regel nog al hardhandig en bloedig toegaat. Ook de revolutionairen moeten erkennen, dat zonder overheidsgezag het leven in een chaos wegzinkt.

Wie als ambtenaar bij de Overheid in dienst treedt, stapt binnen de kring van het ambt van de Overheid. Dat geeft aan zijn dienstverband een specifieke trek, die de arbeidende mensen in het zogenaamde vrije bedrijf missen.

Een onderneming of bedrijf ontstaat

en bestaat op vrijwillige basis. Ze kunnen verdwijnen, zonder dat er een ander voor in de plaats komt.

Maar de Overheid is er om Gods wil. Wel kunnen de personen wisselen, maar het ambt blijft en moet blijven. Op het moment dat destijds koningin Wilhelmina afstand van de troon deed, trad zonder onderbreking koningin Juliana als regerend vorstin op. In de grondwet zijn bepalingen opgenomen, die in werking treden, wanneer het vorstelijk gezag in het ongerede zou raken.

Nooit kan of mag de Overheid haar bediening staken. Maar dan kan ook van een stakingsrecht voor ambtenaren geen sprake zijn.

Hieraan doet niet af, dat de Overheid met betrekking tot haar ambtenaren als werkgever optreedt. Tussen de persoon, die bij de Overheid in dienst treedt, wordt een overeenkomst gesloten, waarbij de ene partij zich verbindt de overeengekomen prestaties te leveren — welke verbintenis met een eed wordt bekrachtigd — en waarbij de andere partij, de Overheid dus, de verplichting op zich neemt, de prestaties te vergoeden in de vorm van salaris.

Dat is een arbeidsovereenkomst. Maar... en dat is het verschil met de arbeidsovereenkomst tussen een patroon en werknemer in het vrije bedrijf, de verhouding tussen Overheid en ambtenaar gaat niet in de arbeidsovereenkomst op.

Er is meer, omdat de Overheid niet in de eerste plaats werkgeefster is, maar draagster van het overheidsgezag, dat nooit mag ophouden te functioneren. De arbeidsovereenkomst tussen de Overheid en de ambtenaar wordt beheerst door het ambt van de Overheid zelf, dat niet een product van menselijke uitvinding is, maar door God verordineerd.

Wil dat nu zeggen, dat de ambtenaar restloos aan het gezag van de Overheid is onderworpen en dat er dus van een rechtspositie geen sprake is? De Overheid is ook niet volmaakt, ze kan fouten maken. Moet de ambtenaar dan alles maar slikken?

Integendeel. De positie van de ambtenaar is zelfs met zeer bijzondere waarborgen omgeven.

Indien een ambtenaar meent door een besluit van de Overheid ten aanzien van hem genomen, in zijn belang te zijn getroffen, kan hij zijn klacht aan een scheidsgerecht of het ambtenarengerecht voorleggen. Van de uitspraken van deze gerechten staat hoger beroep open bij de Centrale Raad van Beroep.

De voorzitters van de ambtenarengerechten alsmede de leden van de Centrale Raad van Beroep zijn voor het leven benoemde onafhankelijke rechters.

En wat het algemeen beleid ten aanzien van de arbeidsvoorwaarden voor de ambtenaar betreft, geeft de Overheid aan de organisaties van ambtenaren de gelegenheid met de Overheid overleg te plegen, wenskenbaar te maken en onvolkomenheden onder de aandacht te brengen. Voorts treden bij de overheidsdiensten dienstcommissies op, die de meer persoonlijke belangen van de ambtenaren behartigen. Tenslotte is er de Volksvertegenwoordiging, tot wie de ambtenaar of de

organisaties van ambtenaren zich kunnen wenden, indien er problemen zijn, die langs andere wegen niet of niet bevredigend zijn opgelost.

Terecht heeft de president van de Utrechtse Rechtbank er op gewezen, dat de stakende ambtenaar zich schuldig maakt aan het breken van zijn afgelegde eed.

Door te staken plaatst hij zich buiten de kring van de rechtvaardigen van Psalm 15, welke Psalm de rechtvaardigen als volgt kenschetst:

„Heeft hij tot zijn schade gezworen, hij verandert het niet.” (Ps. 15 : 4b)

Ik veroorloof mij hierbij de opmerking dat de nieuwste psalmberijming helaas is achtergebleven bij de vorige, want de berijmelaar van de nieuwste heeft het karakteristieke: „**tot zijn schade gezworen**” verdonkeremaand. Het is onbegrijpelijk, dat de lieden, die de nieuwste berijming hebben moeten controleren, deze verarming niet hebben opgemerkt.

Onze conclusie is, dat het een dwaasheid is te spreken over of te ijveren voor stakingsrecht van de ambtenaren, omdat dit „recht” zich in geen enkel opzicht verdraagt met de taak en de roeping van de ambtenaar.

Uit dien hoofde is het dan ook vreemd en afkeuringswaardig, dat een christelijke vakorganisatie in december 1970 door de president van een rechtbank hardhandig op haar tekortschieten moest worden gewezen, toen zij de spoorwegmannen tot het „onderbreken van de werkzaamheden” aanspoorde. Zelfs als de strafwet geen verbodsbepaling zou hebben bevat, zou het aanzetten tot deze politieke werkstaking onvoorwaardelijk te veroordelen zijn geweest.

Of dan een ambtenaar nooit voor het geval zou kunnen komen te staan, dat hij een opdracht moet weigeren uit te voeren?

Ambtenaren, die de bezettingstijd 1940-1945 hebben meegemaakt, weten hiervan mee te spreken. Wanneer van een ambtenaar het bedrijven van kennelijk onrecht zou worden gevorderd en er dus sprake was van kennelijk misbruik van overheidsgezag, heeft hij de plicht te weigeren. Hierbij kan worden opgemerkt, dat in bepaalde gevallen kan worden volstaan, met de weigering een bepaalde opdracht uit te voeren onder uitdrukkelijke mededeling van de zijde van de ambtenaar, dat hij overigens zijn onderede bekrachtigde verplichtingen zal nakomen.

Hoe overigens in een dergelijke nood-situatie zal moeten worden gehandeld, is nooit nauwkeurig in voorschriften vast te leggen.

Maar op die omstandigheden heeft de vraag naar het stakingsrecht voor ambtenaren geen betrekking.

Daarom zou het m.i. aanbeveling verdienen in een tijd als deze, waarin met het gezag in velerlei opzicht een loopje wordt genomen, artikel 358bis e.v. van het Wetboek van Strafrecht te handhaven.

Er zijn altijd mensen, die met forse klanken moeten worden toegesproken om hun het abc van wat recht en gerechtigheid is, duidelijk te maken. Dat was een goed werk van Dr. Abr. Kuyper in 1903.

KERKELIJK Leven

VERBAND VAN SCHOLEN VAN GEREFORMEERDE BELIJDENIS

Toen we enige weken geleden de door het bovengenoemde verband uitgegeven stencilbrochure van prof. dr W. H. Velema — „Vanwege de nieuwe theologie waakzaamheid geboden” — aankondigden met een hartelijke aanbeveling verzuimden we het gironummer mee te delen van de heer IJ. Jacobs. Bestellen: giro 165300 t.n.v. IJ. Jacobs, Stevinstraat 70, Scheveningen. Met vermelding: Brochure prof. Velema.

Hiermede is ons verzuim hersteld.

Maar we willen het niet hierbij laten. We grijpen de gelegenheid aan om de bestelling en de lezing van dit geschrift van prof. Velema nogmaals hartelijk aan te bevelen. Prof. Velema heeft in de laatste weken nog al het een en ander moeten horen (ds J. J. Buskes in 'Trouw'; prof. dr G. C. Berkouwer in 'Gereformeerd Weekblad'), maar hij verdient in zijn strijd onze hartelijke steun. Het gaat in deze strijd tegen deze theologie niet maar om bijzaken, ook niet om hoofdzaken, maar om het geheel van ons algemeen en ongetwijfeld christelijk geloof. En daarbij is niet aan de orde of prof. Velema zich misschien wel eens ergens vergist, maar of zijn strijd „de goede strijd” is.

En dat is zo.

Hetzelfde geldt van het verband van Scholen van Gereformeerde Belijdenis. Wat deze scholen en de broeders die haar dienen beweegt is niet valse behoudzucht maar het begeren de School met de Bijbel te bewaren. De school **met de Bijbel**. De School die het geschreven Woord Gods bewaart.

Indien u daarvan meer wilt weten dan moet u nog een andere brochure bestellen: „Over de organisatie van het Gereformeerd Onderwijs”. Daarin wordt u verhaald waarom men de fusie van Christelijk Nationaal Schoolonderwijs, Christelijk Volksonderwijs en Gereformeerd Schoolverband niet meende te kunnen meemaken en kwam tot de oprichting van het Verband. Ook deze brochure kan men bij br IJ. Jacobs bestellen tegen 50 cents.

De organisatie is nog klein. Toch is het verheugend dat 33 scholen zich hebben aangesloten.

De brochure van prof. Velema zal vermoedelijk een tweede druk krijgen.

Er komt meer. Via de Evangelische Omroep gaat een circulaire uit met een oplage van 130.000 exemplaren, waarin een advertentie van dit Verband van Geref. Scholen zal worden opgenomen. Bovendien is er een vraaggesprek op komst van KOERS met de heer Jacobs.

Vermelden we ook nog het adres van het Verband zelf:

Verband van Scholen van Gereformeerde Belijdenis. Secretariaat: Hoofdweg 57, Harkstede. Tel. 05904-437.

We eindigen met de wens dat het dit Verband wel moge gaan, en dat de broeders zich in de hun geboden strijd ook niet mogen laten drijven naar een onvruchtbaar conservatisme. We menen dat laatste in meer dan een organisatie van 'bezwaarden' en 'veront-rusten' te bespreken. Trouw aan het Woord Gods der Heilige Schrift (op het punt van deze TROUW ligt de crisis!) moeten we openstaan voor de vragen van deze tijd en zoeken naar de bijbelse en schriftuurlijke antwoorden op deze vragen.

Niemand verbaze zich over het feit dat we dit artikeltje een plaats inruimen in onze rubriek KERKELIJK LEVEN. De zaken waar het om gaat raken rechtstreeks de voortgang van de zaak van 's Heren kerk in Nederland.

G. VISEE

KERKNIEUWS

Beroepen: te Bedum-B en te Zwolle-B: drs A. N. Hendriks te Delft; te Baarn: ds J. Kranenburg te Groningen. te 's-Gravenhage-West.

Bedankt: voor Ermelo-B: ds M. Brandes te Hengelo (Ov.); voor Apeldoorn-B: ds D. Los

GEREF. KINDEBESCHERMING

Het bestuur van de Stichting Anno 1970 van de Gereformeerd Kinderbescherming en Maatschappelijk werk, wil nogmaals op het bestaan van deze Stichting attenderen.

In voorkomende gevallen, waarin advies of hulp nodig is, kunt u zich wenden tot Mr C. W. Bakker, Prins Hendriklaan 88 te Utrecht, telefoon 030-513521.

Financiën

Gedurende 1970 en 1971 werden van de volgende kerken collecten en/of giften ontvangen: Aalsmeer, Almkerk-Werkendam, Amsterdam, Assen, Creil, Culemborg, Dron-ten, Ede, Emmeloord, Gorinchem, 's-Gravenhage-Loosduinen, Haarlemmermeer, Haren, Hoogeveen, Hoorn, Kampen, Leerdam, Nunspeet, Overschie, Rijswijk, Schiedam, Utrecht, Vianen, Vreeswijk, Wageningen, Wapenveld, Winterswijk, Wormer en van particulieren werden verschillende giften ontvangen.

Het ligt in de bedoeling over 1970 en 1971

aan gevers/geefsters een (financieel) verslag te zenden.

Uw collecten, giften worden gaarne ingewacht bij de penningmeester van de Stichting, gironummer 2078430 per adres Laven-delhof 11, Barendrecht.

STUDENTENLEVEN

Sola Scriptura

Voor het studentendispuut „Sola Scriptura”, uitgaande van de „Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato”, hoopt D.V. 24 november a.s. om 19.30 uur n.m. in gebouw Cunera, Nieuwe Gracht 32 te Utrecht, drs M. J. G. van der Velden, rector van het seminarie der Ned. Herv. Kerk te Driebergen te spreken over het onderwerp „Theocratie en Christocratie, de theocratie en het Nieuwe Testament”.

Belangstellenden zijn van harte welkom.

Als je 35 jaar bent en werkzaam in een verzorgend beroep, zou er dan niet meer de mogelijkheid bestaan **IN CONTACT TE KOMEN MET HEER** van ongeveer 35 à 40 jaar, die een positief christelijke levensovertuiging heeft? Dege-nen, die reeds een compleet ge-zinsleven gekend hebben, maar dit nu moeten missen, schakel ik bij voorbaat beslist niet uit.

Wanneer deze advertentie u aanspreekt, aarzel dan niet, maar schrijf spontaan onder nummer 1911 bureau „Opbouw”, Slotlaan 220, Zeist.

Redactieleden

Ds H. Amelink, Prof. dr H. J. Ja-ger, D. W. L. Milo, Prof. C. Veen-hof, Ds G. Visee, Drs H. E. S. Woldring.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.), tel. 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

secretaris-penningmeester: W. Ka-per, van Lynden van Sandenburg-laan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbeta-ling) Zeist. Giro 233117. Advertentieprijs ... 25 ct per mm. Familieberichten ... 20 ct per mm.

Nooit kan 't geloof te veel verwachten des Heilands woorden zijn gewis 't faalt aardse vrienden vaak aan krachten maar nooit een vriend als Jezus is.

Vertrouwend op al Gods beloften ging van ons heen Zijn kind, onze vader, groot- en overgroot-vader

MATTHIJS TENNIKES

sinds 1953 weduwnaar van W. A. Esenkbrink, in de ouderdom van 89 jaar.

Kampen:

H. DE LANGE-TENNIKES

Hilversum:

T. RIEZEBOS-TENNIKES
D. RIEZEBOS

Kampen:

A. VAN DIJK-TENNIKES
J. A. VAN DIJK

Hilversum:

H. TENNIKES
G. TENNIKES-BROEKHUIZEN

Lelystad:

M. EDINK-TENNIKES
C. A. EDINK
klein- en achterkleinkinderen

Kampen, 14 november 1971

Correspondentie-adres: Groenestraat 55

De begrafenis heeft plaats gehad vrijdag 19 november op de Algemene Begraafplaats van Kam-pen te IJsselmuiden.

Drukkerij Steenbergen

BOEKWERKEN

PERIODIEKEN

HANDELSDRUKWERK

Slotlaan 220 - Zeist - Tel. 03404-12452

H. BREMAN - AMSTERDAM-BIJLMER

„revolutie: een christelijke opdracht?”

(1)

De priester guerillero Camilo Torres antwoordde daadwerkelijk ja op deze vraag, en hij moest dit antwoord met de dood bekopen: Op 15 februari 1966 werd hij door regeringstroepen overhoop geschoten in de bergen van Colombia.

Camilo Torres, een professor in de sociologie, kwam tot de konklusie dat hij zijn priesterlijke roeping niet kon uitoefenen binnen de heersende maatschappijstructuren van zijn land. Het werd hem onmogelijk het brood te breken tijdens de eucharistie, terwijl hij wist dat voor velen in zijn land dagelijks brood een onbekend begrip was.

Uit liefde tot de naaste werd hij revolutionair. „Ik zal de liefde tot mijn naaste in economisch en sociaal opzicht realiseren, indachtig het geschrevene — als u uw gaven op het altaar offert en aldaar gedachtig wordt dat u iets met uw broeder hebt, zo laat dan uw gave voor het altaar en ga naar hem toe en verzoen u met uw broeder, en kom als nog en offer uw gaven.”

De maatschappelijke situatie in Latijns Amerika is alarmerend in bijna elk opzicht. Bovenal zijn voeding en gezondheid slecht. De gemiddelde levensduur ligt tussen de 40 en 50 jaar, tegen 73 jaar in Nederland. Van de levend geborenen kinderen haalt 10% de leeftijd van 1 jaar niet, tegen 0,7% hier.

Het inkomen per hoofd van de bevolking bedraagt een kwart van dat in Europa.

Verreweg het grootste deel van de bevolking neemt niet of nauwelijks deel aan het sociaal-economische en politieke leven. De werkloosheid bedraagt 25%.

Het onderwijs is miserabel. Rond 40% van de mensen is analfabeet.

Toch is het niet de getekende situatie op zich die Camilo Torres tot zijn beslissende stap bracht, maar zijn inzicht dat deze toestand niet te veranderen is binnen de Colombiaanse en de internationale maatschappijstructuren, structuren die te karakteriseren zijn met het woord uitbuiting.

Uitbuiting van de arme landen door de rijke landen (elke in Latijns Amerika geïnvesteerde dollar leverde Amerika er 3 à 4 op), en van de armen door de rijken in die arme landen.

De situatietekening past niet alleen op Latijns Amerika, maar ze geldt in grote lijnen ook voor de rest van de Derde Wereld, de zogenaamde ontwikkelingslanden. De armoede, de honger en de onwetendheid is in grote delen van

Afrika en Zuid Oost Azië zelfs schrijnender; van de 25 armste naties ter wereld ligt er maar één in Latijns Amerika, namelijk Haïti.

Toch wordt in dit artikel het vraagstuk van de revolutie in ontwikkelingslanden behandeld tegen de Latijns-amerikaanse achtergrond. Duidelijker dan elders treedt hier momenteel de revolutie als faktor in de ontwikkeling op de voorgrond. (Cuba - Fidel Castro, Bolivia - Che Guevara, Colombia - Camilo Torres, enz.)

Eén mogelijke verklaring is dat de Zuid Amerikanen, gedurende de relatief gunstige economische situatie van de tweede wereldoorlog en vlak daarna, meer dan anderen aan de welvaart geroken hebben. Daarbij komt dat de uitbuitingssituatie, waaronder de Latijns-amerikaanse volken leven weinigen meer kan ontgaan. Als ergens duidelijk is geworden dat de huidige structuren het gros van de bevolking geen enkel perspectief bieden dan is dat wel in Latijns Amerika.

Daarom stelt de Braziliaanse bisschop Don Helder Camara: „Een geheim wapen waarmee we kunnen proberen te ontkomen aan bloedig geweld is onbeschroomd gebruik van het woord **revolutie, bedoeld als een grondige en snelle verandering.**”

Want snel zal de verandering moeten zijn. De bevolkingsgroei is nl. in Latijns Amerika met 2,8% per jaar de hoogste ter wereld (Europa 0,9%), maar de economische groei, uitgedrukt in productiegroei per hoofd, per jaar behoort tot de laagste. (1,7% tegen 2,8% in het rijke Westen). Het aandeel in de wereldhandel zakte de laatste 10 jaar van 10,3 naar 6,4%. En dat terwijl iedere verslechtering in de levensomstandigheden voor miljoenen mensen katastrofaal kan zijn.

Van Inca tot Yankee

Eeuwen geleden begon een kleine, Quechua sprekende Indianenstam uit de Andes zijn glorieuze „koloniale” oorlogen. De stam der INCA'S onderwierp een groot deel van Zuid Amerika; in het begin van de dertiende eeuw reikte hun macht van het huidige Ecuador tot Chili, en van Colombia tot Argentinië. Hun doel scheen meer te zijn de ontwikkeling van een goed geïntegreerde economie, dan een exploitatie van de overwonnen volken. Ze trachtten dit te bereiken door een sterke centrale leiding, die bestaande structuren zoveel mogelijk intact liet. Machtseffektivering werd mogelijk door de aanleg van 17.000 km weg, waarover boodschappers in vijf dagen via een estafettesysteem 2000 km aflegden.

De Inca-overheersing bracht sociale en kulturele eenwording van een groot aantal verschillende volken, Quechua werd de voertaal (uitgezonderd de Aymara's, de inheemse bevolking van het huidige Bolivia). Grootse publieke werken als wegen, bruggen en irrigatiewerken werden uitgevoerd, **belasting betalen bestond uit verplichte arbeid.**

Het land werd volgens het ayllu-systeem bewerkt, waarbij afstammelingen van één voorouder het land, dat kollektief geërfd werd, kollektief bewerkten. De opbrengst van een deel van het land was echter voor de Zon (priesters, offers e.a. religieuze doelen), een ander deel voor de Inca (partikuliere en staatskas). Het land van de Zon en van de Inca moest door de hele bevolking bewerkt worden. De opbrengst van het land in kollektief bezit moest voor een deel ten goede komen aan behoeftigen. In voorspoedige jaren werd een deel van de oogst opgeslagen in staatspakhuizen voor schaarzere tijden; honger was daardoor in de toen reeds relatief dicht bevolkte Andes-valeien een slecht bekend begrip.

Het was dit hiërarchisch opgebouwde staatsbestel dat het Inca Rijk Spanje als het ware in de schoot deed vallen in het begin van de zestiende eeuw.

De Spanjaarden namen de rol der Inca's over. Spaanse immigranten kregen al de leidende functies, voor het grootste deel der bevolking veranderde er maar weinig; men bleef kollektief de grond bewerken, de landerijen van de machthebbers en het gemeenschappelijk bezit. Zo groeide een **feodaal systeem** op kollektieve basis dat tot op vandaag in grote delen van heel Latijns Amerika is blijven voortbestaan.

Evenals in Noord Amerika werden in Latijns Amerika de Indiaanse kulturen zo goed als vernietigd. Echter in tegenstelling tot de Engelsen welke in Noord Amerika hun eigen economie opbouwden, **stuurden de Spaanse en Portugese koloniale al de rijkdom die zij vonden naar hun moederland.** Dit begon al in de tijd van onze Piet Hein. Tot in de 19e eeuw was het de Spaanse kolonieën verboden produkten te verbouwen uit Europa, fabrieken op te richten welke niet in Spaanse handen waren en zelfstandig te handelen. Vele produkten, en de handelsprivileges waren een monopolie van de Spaanse koning. Latijns-amerikaanse havens waren slechts toegankelijk voor Spaanse schepen.

In de eerste helft van de 19e eeuw brandden de **onafhankelijkheidsoorlogen** los (Simon Bolivar, Jose de San Martin), Ze werden voornamelijk vanuit de zakenwereld aangeslingerd, maar ze vonden actieve of passieve steun bij de grootgrondbezitters en de hoge geestelijkheid toen dezen zagen dat de maatschappijstructuren als zodanig niet in gevaar kwamen.

Onafhankelijkheid werd verkregen door en voor de elite, het ging geheel buiten het volk om.

Door militaire hulp en het aangaan van handelsbetrekkingen namen Engeland en de Verenigde Staten de plaats van Spanje in, maar **al spoedig zagen de Verenigde Staten kans om nummer één te worden.** Hun bedoelingen worden duidelijk met de volgende citaten: „Wij hebben belang bij de stabiliteit van de onafhankelijke regeringen van de landen in het Caraïbisch gebied en langs de Pacific. Als deze onafhankelijke regeringen niet adequaat hun verantwoordelijkheid ten opzichte van die onafhankelijkheid vervullen, als zij er niet in slagen het leven van buitenlanders binnen hun grenzen te garanderen, als zij wettige schulden aan buitenlandse krediteuren niet nakomen, als zij de verbeurdverklaring binnen hun grenzen van wettig buitenlands eigendom toestaan — dan zullen, onder de normale internationale gebruiken, de buitenlandse mogendheden waarschijnlijk interveniëren met het oog op de wettelijke bescherming van hun rechten.” (H. L. Stimson, min. van buitenlandse zaken van de U.S.A. in 1927).

„Als het waar is dat onze buitenlandse politiek niet van de rechte weg moet afwijken, sluit dat niet geheel een actieve interventie uit om aan onze koopwaar en aan onze kapitalisten de faciliteiten te verzekeren voor winstgevendende investeringen, bronnen van weldaad voor de twee partijen tegenover elkaar.” (Pres. Taft, 1912).

Gewelddadige Maatschappelijke Orde

In Latijns Amerika wordt de huidige sociale orde in hoofdzaak door twee aspecten gekarakteriseerd, en wel door de economische en politieke afhankelijkheid van het rijke Westen, met name van Amerika, en door een oligarchisch staatsbestel, opgebouwd vanuit het grootgrondbezit.

Ekonomische en politieke afhankelijkheid

Onderontwikkelde landen zijn niet zo maar achtergebleven t.o.v. de rest van de wereld door b.v. klimaat, bevolkingsmentaliteit of het ontbreken van natuurlijke hulpbronnen. Wat dit laatste betreft, Latijns Amerika verzorgt 60% van de aardolieproductie in de wereld (Venezuela), het levert 100% van de bananen, 87% van de koffie en 73% van de suiker. Het bezit de grootste kopermijnen (Chili), de grootste tinmijnen (Bolivia), de grootste aluminiumvoorraden (Suriname). Ontwikkelingslanden zijn het slachtoffer van een specifieke produktie en handelsstructuur, die onderontwikkelde stand houdt. De interne economie wordt er geheel bepaald door de betrekkingen met het buitenland zoals die in de koloniale tijd zijn ontwikkeld.

„De ligging, de natuurlijke hulpbronnen en de bevolking van de onderontwikkelde gebieden zijn zodanig dat onze militaire zekerheid en onze way of life op het spel staan bij de ontwikkeling van de onderontwikkelde gebieden” (Rostov, adviseur van Pres. Johnson, i.v.m. relatie ontwikkelingslanden en het kommunistische blok). De grondstofbronnen zijn in Westerse handen, de grondstoffen worden meestal onbewerkt uitgevoerd. (Slechts 30% van de meer dan 5 miljoen ton bauxiet die jaarlijks in Suriname wordt gedolven wordt in het land tot aluinaarde verwerkt, slechts 3% tot het eindprodukt aluminium.

De Amerikaanse United Fruit Company beheerst 60% van de Panamese export, 40% van die van Hondoeras en Costa Rica.

Anaconda-Kennecott Copper investeerde tot 1959 539 miljoen dollar in Chili, de winst die werd afgevoerd naar de U.S.A. bedroeg 1464 miljoen.

Deze lijst is eindeloos uit te breiden.)

De economie in ontwikkelingslanden wordt in hoofdzaak bepaald door de export van een beperkt aantal produkten naar een beperkt aantal landen. De markten in de landen worden beheerd op een voor de westerse producenten gunstige manier. De binnenlandse ontwikkeling, de economische opbouw en de maatschappelijke structuur worden zodanig onder controle gehouden dat de westerse belangen niet in gevaar komen.

Grootgrondbezit

In Latijns Amerika bezitten dik 400.000 landeigenaren 40% van alle grond, nog eens 7.000.000 bezitten samen 56%, 5.300.000 kleine boeren moeten het met de resterende 4% doen. Daarnaast zijner 8.700.000 bezitloze landarbeiders.

Het platteland van Latijns Amerika kent nog steeds een feodale structuur, compleet met lijfeigenschap. Als voorbeeld de Peruaanse situatie: Als in de Inca-tijd bestaat belasting uit verplichte arbeid — per gezin een volwassen mankracht 3 dagen per week leveren voor bewerking van het land van de patron, naast andere herendiensten. Als gevolg hiervan te weinig tijd voor goede verzorging van eigen gewas op de familiegrond, grond die relatief toch al inferieur is, waardoor een totale afhankelijkheid gewaarborgd blijft.

Van enigen eigen inbreng der peons in de besluitvorming over de gang van zaken op de hacienda is geen sprake, de leiding berust steeds bij Mestizo's — geletterde blanken en kleurlingen.

Eeuwen reeds leek de beste houding zich te schikken in zijn lot; plaats en tijd voor sociale bewegingen was er nooit, en mochten er al kiemen aan het daglicht komen, dan wisten de patrons met hulp van de Mestizo-politie

deze effectief te smoren. De Indiaan werd en wordt beschouwd als inferieur, het dier dat het dichtst bij de mens staat. Tot voor kort zagen de peons geen enkele mogelijkheid hun situatie in eigen voordeel te veranderen.

Het **grootgrondbezit is mede daarom zo funest** omdat met primitieve landbouwmethoden slechts produkten worden verbouwd welke de landheer harde valuta in het laatje brengen, d.w.z. exportprodukten. Zeer veel grond ligt braak, er bestaat weinig diversiteit in produkten met alle nadelen van dien. Genoemde valuta worden op buitenlandse banken gezet.

De grootgrondbezitters hebben verder de politieke, de economische en de militaire touwtjes in handen. Elke verandering die hun eigen belang in gevaar brengt kan daardoor effectief worden tegengewerkt.

De leidende elite kollaboreert uit puur eigen belang met de rijke Westerse ondernemers, en ook deze zijn gebaat bij handhaving van de status quo.

Dit is de situatie in bijna geheel Latijns Amerika, de situatie die Castro niet langer nam, die Che Guevara niet langer aksepteerde. Dit is de situatie waartegen Don Helder Camara onophoudelijk fulmineert. Deze situatie wil Allende veranderen in Chili, evenals Alverado in Peru, en hopenlijk Juan José Torres in Bolivia.

Zij vinden het niet langer akseptabel dat meer dan de helft van de bevolking arm en achterlijk wordt gehouden, dat het grootste deel van het volk zijn capaciteiten in het geheel niet kan benutten, dat armoede, ziekte en analfabetisme blijven voortbestaan ten gunste van een elite en van rijke Westerse aandeelhouders.

„Het geld dat elke dag Chili uitstroomt is voldoende om alle Chileense kinderen een jaar in melk te laten zwemmen, en dat terwijl er nu zelfs geen melk is om hen te laten drinken” (Allende).

Revolutie door Evolutie

De **ontwikkelingsproblematiek werd aktueel** door het toenemende contact tussen de arme landen en de rijke geïndustrialiseerde landen, en door betere communicatie in de arme landen. Dit bracht een begin van bewustwording bij een eeuwen dom gehouden volk. Een begin van industrialisering bracht met zich het ontstaan van een burgerlijke klasse van ondernemers, die naast de traditionele elite kwamen opzetten. De sterke stijging van de grondstofprijzen in Latijns Amerika gedurende en vlak na de tweede wereldoorlog bracht voor een groter deel der bevolking dan voorheen welvaart. Het zal mee deze groep zijn die bij de economische teruggang na de oorlog zich op zijn situatie ging bezinnen. De onvrede met de situatie steeg eveneens door toenemend onderwijs.

Onvrede bracht onrust, en **onrust schudde de machthebbers wakker**.

De doorslag voor een veranderde aanpak gaf echter de Cubaanse revolutie in 1959. De Amerikanen zagen zich genoodzaakt in de andere Latijns-amerikaanse landen plannen te ontwikkelen, om de bevolking tenminste de hoop te geven dat een ontwikkeling, zoals deze op Cuba had plaats gevonden, ook binnen het kapitalistische systeem tot de mogelijkheden behoorde. (Snelle verbetering voeding en gezondheidsvoorzieningen, het sterftcijfer in Cuba behoort thans tot de laagste in Latijns Amerika; opheffing van het analfabetisme, thans nog 1% tegen 60% voor de revolutie en 40-50% over de rest

van Latijns Amerika, en dat alles ondanks de zware westerse economische blokkade.)

Een soort Marshallplan werd opgesteld, bekend als de **Alliantie voor de Vooruitgang** (aug. 1961 in Punta del Este). President Kennedy probeerde hiermee de produktiviteit in Latijns Amerika te verhogen en de sociale toestand te verbeteren om zodoende de guerilla de basis voor actie te ontnemen, en daardoor de Amerikaanse belangen veilig te stellen.

Het plan werd een grote mislukking. Amerikaanse ondernemingen welke voor de helft van het benodigde kapitaal (2 miljard dollar per jaar) zouden moeten zorgdragen in de vorm van investeringen lieten afweten. De Latijns-amerikaanse gezagdragers vonden het plan te veel ondermijnd, terwijl progressie Latijns-Amerikanen weigerden te geloven in de goede wil van de U.S.A.

Verder werden de beschikbare gelden voor een groot deel gebruikt voor het terugbetalen van leningen aan de U.S.A., de rest werd besteed om aankopen te doen in dat land.

De economische groei bleef dan ook beneden de toch al krap gestelde 2,5%, het aandeel in de wereldhandel zakte van 10,3 tot 6,4%, de werkeloosheid nam toe tot 18 miljoen, d.w.z. 25% van het totale arbeidspotentieel.

Na het bezoek van Rockefeller aan Latijns Amerika droeg President Nixon vorig jaar dan ook de Alliantie ten grave. Via militaire steun aan de heersende rechtse regimes zullen voortaan weer revolutionaire bewegingen de kop worden ingedrukt, een methode welke reeds meerdere malen zijn effectiviteit bewees (Guatemala, Dominikaanse republiek, Bolivia, enz.).

Vergeten was het woord van Kennedy: „If society cannot help the many that are poor, it cannot save the few that are rich”.

De **mislukking van de Alliantie** is een tekenend voorbeeld van al die pogingen welke zijn aangewend om een verbetering te brengen in het lot van de bevolking van Latijns Amerika, pogingen welke de kool en de geit wilden sparen. Vooruitgang voor de gehele bevolking was wenselijk indien deze maar niet ten koste ging van de Westerse belanghebbers en hun regionale vasalen.

Maar mogelijk nog duidelijker bracht de mislukking van **Frei's „revolutie door evolutie”** aan het licht dat de weg van geleidelijkheid een te laat gekomen antwoord is op een eeuwenlange achteruitzetting.

Hoe kon het programma van de Christen Democraten in Chili van o.a. Chilenisatie van de mijnen (opkopen 51% aandelen door Chilenen of Staat) ook succes hebben, terwijl het moest worden uitgevoerd met steun van de conservatieve liberale partij. Deze partij voerde de verkiezingscampagne met steun van Amerikaans geld (Anaconda-Kennecott) en ze voerde als voornaamste verkiezingspunt dan ook: geen ingrijpen door de regering in het economische leven. Dat terwijl alleen al de Amerikaanse koper gigant in 1969 een winst maakte van 100.000.000 dollar, waarvan de helft werd overgemaakt naar Amerikaanse aandeelhouders.

„Wanneer een land onder 5 eeuwen onrecht gebukt gaat bewijzen degenen die van langzame evolutie spreken alleen hoe onverschillig ze staan tegenover honger, ellende en onrecht” (Camara).

(wordt vervolgd)

het revolutie- lied

D. W. L. MILO - VIERHOUTEN

*Jawel, u wilt aan het revolutienummer
een bijdrage leveren,*

voor wat het zangerige deel betreft.

En waar denkt u dan aan?

*Juist: aan de Internationale, aan de Marseillaise
en aan andere oproerige liederen.*

Goed, begint u maar.

Waar vindt u de Internationale? Niet in uw kerkboek, niet in een van de zangbundels, die uw piano of harmonium stofferen. Natuurlijk niet: dit gevaarlijke heidense lied moest uit uw huis en van uw omgang wijken, om met de psalmist te spreken. U bestelt het dus bij uw boekhandel. Heeft het niet. Bij een „neutrale” boekhandel dan maar. Kan het niet leveren. Slaat u de andere stations maar over en bel meteen naar de Vara in Hilversum. Die heeft nog een grammofoonplaat (met een hoes uit 1929) waarop „De stem des volks” onder leiding van Antoon Krelage een aantal „socialistische strijdlie-deren” zingt. Strijdlie-deren? Och arme: een liederenkransje uit de twintiger jaren, met teksten die soms aan de Tachtigers en soms aan Brave Hendrik doen denken, soms aan Adema van Scheltema en soms aan niets. Ze hebben in de twintiger jaren onheilspellend door de 1 Mei-lucht der fabriekssteden geklonken — maar zijn vandaag zo onschuldig als witte muizen. Tussen twaalf andere huisvlijtlied-eren, vol romantische holheid en verouderde leuzen, springt de Internationale er echt niet met kop en schouders boven uit.

De oude schrijfwijze alleen al maakt de hele zaak vrij tam — om maar te zwijgen over de dwa-ze afkortingen, die zó van onze oude psalmberijming konden zijn geleend. Terwijl tenslotte de be-zongen idealen, misschien vijftig jaar geleden nog gangbaar, zó vol-ledig door de tijd zijn achterhaald, dat dit bij uitstek revolutionaire lied in ons land de indruk geeft van een gevaarlijke draak, maar dan opgezet. De befaamde inter-nationale tekst luidt:

„Ontwaakt, verworpenen der aar-de / ontwaakt verdoemd’ in ’s hongers sfeer / Reed’lijk willen stroomt over d’aarde en die stroom rijst al meer en meer! Sterft gij oude vormen en gedachten / slaaf geboor’nen, ontwaakt, ontwaakt! De wereld steunt op nieuwe krach-ten / Begeerte heeft ons aange-raakt!

(Refrein): Makkers ten laatste male / tot den strijd ons geschaard / en d’Internationale zal morgen heers’ op aard! (bis).

De staat verdrukt, de wet is logen / de rijkaard leeft zelfzuchtig voort / tot het merg wordt d’arme uitgezogen / en zijn recht is een ijdel woord! Wij zijn ’t moe naar and’rer wil te leven / broeders hoort hoe gelijkheid spreekt: Geen recht waar plicht is opgeheven / geen plicht, leert zij, waar recht ont-breekt!

De heersers met duivelse listen / bedwelmen ons met bloed’gen damp / Broeders strijd niet meer voor and’rer twisten / breekt de rijen, hier is uw Kamp! Gij die ons tot helden wilt maken / o bar-baren denkt wat gij doet / wij hebben waap’nen hen te raken / die dorstig schijnen naar ons bloed!

De verdoemden in ’s hongers sfeer (hebt u dat?) geven vandaag hun kinderen een tot twee gulden per dag mee om snoepgoed te kopen — zoals on-langs de televisie onthulde. Wij leerden als kinde-ren (wonend in een overbevolkte pastorie) dat je ook met te weinig eten in je maag wel kunt slapen maar als vandaag die verdoemde arbeiderskinderen te weinig eten is dat alleen, omdat hun maag be-dorven is met snoepgoed; niet omdat „d’arme tot het merg wordt uitgezogen”. Toe nou. Die Inter-nationale is fini, heeft uitgediend.

En dan die melodie. Onlangs hoorde ik van een cellist die — verzocht een kerkelijke huwelijksbe-vestiging op te luisteren — de Internationale had gespeeld. Niet uit politieke overwegingen, maar om de muzikale waarde. Die waarde heb ik er niet aan kunnen ontdekken — maar ik speel geen cello. De melodie is wild, onsamenshangend, brokkelig, maar niet melodieuze. Bovendien vrij moeilijk voor samenzang. De vierstemmige zetting van Krelage’s koor laat de mannenstemmen op elk rustpunt van de dames nog driftig drie lettergrepen herhalen. Vanwege het hoge tempo geeft het totaalbeeld nu de indruk van een verouderde film, waarin serieu-ze mensen onserieuze gebaartjes maken.

En u vraagt zich af, welke bijdrage dit lied kan hebben geleverd aan de stille revolutie, die onze maatschappij vandaag heeft ontworpen. Sedert de nieuwe spelling heeft de Vara het antwoord niet kunnen geven.

—o—

De Marseillaise, het officiële franse volkslied, heeft een andersoortig karakter. Het werd gecomponeerd door Rouget de l’Isle — zoals u zich herinnert een frans officier-ingenieur, die bij het uitbreken van de Frans-Pruisische oorlog van 1792 te Straatsburg was gelegerd om het Rijngebied te bewaken. Het verhaal wil, dat hij het lied dichtte en componeerde

in de nacht van 24 op 25 april 1792, onmiddellijk na het uitbreken van de oorlog tussen Frankrijk contra Pruisen en Oostenrijk. Oorspronkelijk heet-te het dan ook: le chant de guerre pour l’armée du Rhin, oorlogslied voor het Rijnleger. Maar drie maanden later stonden de Pruisen voor Parijs en kwam een bataljon uit Marseille Parijs binnen mar-cheren om er de Pruisen zingend uit te slaan, zo het mogelijk ware. En wat zongen zij denkt u? Het oorlogslied van Rouget de l’Isle natuurlijk, dat se-dertdien ten onrechte Marseillaise heet.

Het is dus pas ontstaan ná de franse revolutie van 1789 en heeft niet tot die revolutie bijgedragen. Alleen werd het gecreëerd om de revolutionaire ge-dachten in internationaal verband te realiseren. Maar Napoleon is dood en het krijgsvolkslied — dat drie maanden na zijn ontstaan zijn offensief karakter voor een defensief moest verwisselen! — verouderde van inhoud; is alleen binnen de gren-zen van Frankrijk blijven voortbestaan. Na 180 jaar: nog steeds het volkslied.

De tekst van Rouget de l’Isle bevatte zes couplet-ten. Maar zoals dat met gemeenschappelijk bezit gaat: men heeft er met gepaste vrijmoedigheid een couplet bijgemaakt. Vrij vertaald luidt het:

Vooruit, kinderen des vaderlands, de dag der over-winning is daar. Tegen ons is de besmeurde vaan van de tirannen opgeheven. Hoort in de velden de wrede soldaten brullen. Ze komen op u af, snijden uw zonen en dochters de keel af.

(Refrein): Te wapen burgers, vormt uw bataljons, laten wij opmarcheren, dat hun smerig bloed uw vorens doordrenke!

Wat wil die slavenbende van boeven, van samen-zwerende koningen? Voor wie zijn die vuile wa-pens, dat ijzer dat al lang klaar lag? Voor ons, gij fransen, o wat een hoon! Wat moeten de mensen opgehitst worden. En dat meent ons te moeten be-vrijden van verouderde slavernij! (Refrein).

Wat! Vreemde benden zouden ons de wet komen lezen? Wat! Die huurtroepen zouden onze trotse strijders vertrappen? Grote God! door geketende handen zouden wij onder het juk worden gebracht? Smerige despoten zouden meester worden in ons land?

Beeft, tirannen en smeerlappen, schandvlekken van alle oorden. Beeft, uw moordplannen krijgen hun loon. Alles is paraat om u te lijf te gaan; en als zij vallen, onze jonge helden, zal de aarde nieuwe leveren, klaar om u te verslaan.

Fransen, als edelmoedige strijders, slaat hen of spaart hen. Spaart die fiingemalen stumpers, die zich ongaarne tegen u wapenen. Maar de bloedige despoten, maar de samenzwerders, al die tijgers verscheuren zonder medelijden zelfs de borsten van hun moeders.

Heilige vaderlandsliefde, zegen en sterk onze wre-kende wapenen. Vrijheid, lieve vrijheid, strijd sa-men met uw verdedigers. Onder onze vlaggen, waarmee de overwinning uw mannenmoed siert, zullen uw stervende vijanden onze glorie zien!

Wij zullen het strijdperk binnengaan als onze ouderen er niet meer zijn. Wij zullen er hun stof vinden op het spoor van hun deugden. Liever zou-den wij weliswaar hun graf delen dan hen te over-leven — maar wij zullen de trotse hoogmoed heb-ben hen te wreken of te volgen! (Refrein)

De melodie is een volkslied waardig. Hoewel niet gemakkelijk is zij als volkslied te zingen. Er zit een sterke ritmiek in. Melodisch wat springerig — maar dan volgens de intervallen van de cavallerie-trompet. Daaruit volgt dat de zaak ook harmo-nisch wel doortimmerd is.

Inderdaad is de Marseillaise een lied van kwaliteit te noemen. Er wordt geniaal gescholden. Toch geldt in zekere zin de conclusie, waar ook de Internatio-nale aanleiding toe gaf: het lied windt geen rustige mensen op zoals de oorlogstrommen in Afrika. Wel kunnen revolutionair-gezinde burgers, boeren en

van Hispanje. Voelt u, welke spanningen hier leven? Voelt u dat een gekerstend volk op het scherp van de snede van Gods Woord partij koos? Kunt u zich voorstellen, dat kerkeraden onder Petrus Datheen een legertje op de been brachten om deze vorstelijke revolutie te bedwingen?

Want revolutie was het. Omverwerping van de historisch gegroeide toestanden. Het valt buiten het bestek van deze ministudie, om een vast en welgefundeerd oordeel over revoluties uit te spreken. Maar wel kunnen we voetstoots met elkaar eens zijn: dat niet élk historisch gegeven houdbaar is. Een likdoorn bijvoorbeeld is historisch gegroeid; maar de verwijdering kan een weldaad zijn. Een bochel kan historisch gegroeid zijn — maar wanneer tijdig met een operatie ware ingegrepen, zou de historie zich heel anders hebben voltrokken. En zo voort. De gereformeerde kerkeraden stonden niet altijd op het standpunt van de prins; en zeker niet voorzover ze het standpunt van Datheen overnamen bij gebreke aan eigen inzicht. Marnix van Sint Aldegonde, boezemvriend van Prins Willem, aan wie ons eigen volkslied wordt toegeschreven, was bij de gereformeerde kleine luyden allerminst geliefd. Het bewijs ligt wel in zijn uitstekende psalmberijming uit 1581, door de synode van 1586 aanvaard om de primitieve en voorlopige berijming van Datheen te vervangen... Marnix' berijming is echter nimmer ingevoerd in de gereformeerde kerken, hoewel niemand de moeite nam er een bezwaarschrift tegen in te brengen. Het hele synodebesluit werd massaal en geruisloos terzijde geschoven. En niemand, die op deze kleine kerkelijke revolutie bedacht was.

De melodie van Slaet op de Trommele mag er zijn. Het is een langzame driekwartsmaat, waarschijnlijk een instrumentale dans uit een of andere populaire suite, als waaruit ook Valerius zijn melodieën heeft geput. De toonaard is niet e mineur zoals u misschien zou denken, maar aeolisch. Jawel, de toonsoort van psalm 6 (O Heer, gij zijt weldadig) en van psalm 65 (De lofzang klimt uit Sions

zalen) is hier gekozen. Dat klopt met het jaartal 1566. In het midden van de zestiende eeuw werden de kerkelijke toonladders langzamerhand aangevuld en vervangen door de latere majeur- en mineurladders, maar het gregoriaans had nog een geweldige invloed op de volksmuziek, inclusief het aeolisch.

Deze gedragen melodie, als een psalmwijs in het gehoor liggend en in de maat van een menuet, moet populair zijn geweest; moet ons kerkvolk hebben aangesproken. En het bloed der martelaren is het zaad der kerk, zegt het spreekwoord. Arent Vos is op de brandstapel gedood: zijn lied heeft ons volk gefascineerd. De boekdrukker Canin uit Dordrecht, die de eerste nederlandse gereformeerde Bijbel drukte, is op de brandstapel gedood: zijn Deux-Aes-Bijbel ging van hand tot hand, vijf en zestig jaar voor de eerste statenbijbel uitkwam!

—o—

Tenslotte nog een enkel woord over het Horst-Wessel-lied uit de dertiger jaren. Ook een bij uitstek revolutionair lied. De jongeren onder ons zullen het niet kennen — maar iemand, wiens herinnering kan teruggaan tot de dertiger jaren en de tweede wereldoorlog, zal met huivering denken aan de dreigende en angstig-schone zang:

Die Strassen frei, die Reihen angeschlossen:
S.A. marschieret in ruhig festem Schritt. Kameraden, die Rotfront und Reaktion erschossen!
Marschier im Geist in unseren Reihen mit!

Het was de nationaal-socialistische revolutie in Duitsland, die — uitgevoerd door een kleine minderheid naar men zegt — een groot land met een grootse cultuur en een schone religie in haar greep heeft gekregen. Een wereldoorlog was het gevolg. Zeg niet, dat revolutieliederen geen uitwerking zouden hebben. Dit lied, met zijn fraaie duitse klinkers en medeklinkers, met zijn melodieuze intervallen, zijn brede marsmaat, zijn korte heldere volzinnen en zijn geladen suggesties, heeft zijn miljoenen verslagen.

buitenlui hun eenheid in zulk een bedding vinden. Zeker. Samenhang maakt de mensen medeplichtig, lots-verbonden zagezegd, soms opgewonden, soms vertederd. Want samenhang dóet iets; ook al zouden alleen klinkers worden gebruikt, ja al zou ieders bijdrage beperkt blijven tot ritmisch handklappen.

—o—

In 1566 werd ene Arent Vos Dirkszoon uit het Westland terechtgesteld vanwege een door hem vervaardigd „oproerig rondeel”. Bij rondeel mag u aan rondedans en refreinzang denken. Het oproerig rondeel is waarschijnlijk niet anders dat het op zijn naam gestelde:

Slaet op de trommele van dirredomdeijne,
slaet op de trommele van dirredomdoës.
Slaet op de trommele van dirredomdeijne,
„Vive le Geus!” is nu de loes.¹⁾

Vive le Geus! wilt christelijk leven, Vive le Geus! houdt fraye moet. Vive le Geus! God hoed' u voor sneven, Vive le Geus! edel christenbloet.²⁾

Prince, der princelijker Geusen prince, princelick met u gheest³⁾ haer regeert; princelijck drijven se u eer, aldus bemint se, princelick wert⁴⁾ u rijkj vermeert.⁵⁾

U vindt dit lied in het Geuzenliedboek, een voorloper van Adriaen Valerius' Nederlandtsche Gedenckkianck (1624). En als de tekst even nader wordt verklaard, gaat de geschiedenis uit het eerste en belangrijkste deel van de tachtigjarige oorlog voor u leven. Bij loes¹⁾ moogt u denken aan „leus”. (Dat is te zeggen u „moogt” het vandaag; maar onze revolutionaire broeders uit de zestiende eeuw mochten dat bepaald niet zeggen: leve de Geus! Op heterdaad gegrepen werden vele burgers naar de galeiën of naar het schavot veroordeeld.) En het ging bepaald niet om de kleine luyden alleen: het edel christenbloet²⁾ was niet slechts „edel” vanwege psalm 72 maar vooral omdat heel de lagere adel aan de kant van prins Willem stond, contra de Koning van Hispanje. Want wel werd aan het spaanse hof minachtend over „geuzen”, bedelaars, gesproken, toen de lagere adel met een petitie aanklopte — maar het waren inderdaad de edelen des volks: „mijn broeders, hoog van name, hebben het u ook getoond”, zong de prins door de mond van Marnix. De zwierige zin „Prins Willem, heer van de vorstelijke geuzen, wil hen met heel uw persoon vorstelijk regeren”,³⁾ is dan ook niet overdreven maar volkomen gepast. Een revolutie loopt gauw uit de hand. Daarom werd om wijs en vorstelijk inzicht gebeden. „Want” — zo zong later Valerius — „als God wil straffen het land (be)neemt Hij d'Heeren het verstand”. Vandaar de wens, dat de Prins de trouwe lagere adel zou trouw blijven en dat het hem toevallende rijksgedebied vorstelijk mocht worden⁴⁾ uitgebreid⁵⁾.

Dit oproerig rondeel bevat de namen van God en Christus; het spreekt de prins van Oranje aan. Het smeedt de lagere adel en de kleine man samen contra de wettige koning

Persschouw

Rondom het „Getuigenis”

Zoals ieder die de huidige kerkelijke situatie in ons land een beetje kent kon voorspellen is een orkaan van allerlei soort kritiek op het bekende „Getuigenis” van Prof. Van Niftrik c.s. losgebarsten. Een aantal kerkelijke instanties — o.a. de Provinciale Kerkvergadering van Friesland, verschillende classicale vergaderingen en kerkeraden — benevens een groot aantal predikanten en professoren hebben zich er fel tegen gekeerd. Sommigen hebben zelfs een soort contra-getuigenis gepubliceerd. En allen hebben de synode opgeroepen zich niet achter het „Getuigenis” te stellen.

Zoals vanzelf spreekt houdt Trouw ons goed op de hoogte van deze kritiek.

Deze op het „Getuigenis” uitgebrachte kritiek moet onze volle aandacht hebben. Want wat positief in het „Getuigenis” wordt gezegd is niets anders dan de omschrijving van het hart van het Evangelie. Het is de op onze tijd toegespitste weergave van de essentie van de prediking der reformatoren. Het is, anders gezegd, niets anders dan het accentueren van een aantal hoofdmomenten van de belijdenis der reformatoren. En daarom is het de vertolking van wat van ganser harte moet worden geloofd zal er van

een wezenlijk christelijke actie, individueel of gemeenschappelijk, in welke sector van het mensenleven ook, sprake kunnen zijn.

Om de situatie in de Ned. Herv. Kerk met het oog waarop het „Getuigenis” werd gepubliceerd te leren kennen is het goed kennis te nemen van een schrijven dat zeven predikanten van de Ned. Herv. Kerk aan de synode daarvan zond. Deze predikanten zijn de hervormde leden van de Septuagint-stuurgroep. Zoals men weet is „Septuagint” een groep van „kritische” predikanten en rooms-katholieke geestelijken.

De brief van deze zeven predikanten is daarom zo belangrijk omdat niet minder dan driehonderd predikanten daarmee hun instemming hebben betuigd. En hetzelfde deden ook de Ned. Herv. Jeugdraad, alle provinciale jeugdleden en veertien stafleden van het bekende Hervormde instituut „Kerk en Wereld”.

De genoemde zeven predikanten vragen in hun brief aan de synode of zij openlijk en duidelijk zal verklaren dat het moderamen van deze synode ten onrechte heeft ingegrepen in de gang van zaken bij de voorbereiding van het bekende „Kosmocomplot”, een ingreep die ten gevolge had dat deze manifestatie niet doorging.

Deze predikanten verklaren voorts dat de actiegroepen die het Kosmocomplot-weekeind hadden voorbereid, niets anders wilden doen dan het verrichten van dat „vredeswerk” waartoe de synode in haar kanselboodschappen zelf bij herhaling opriep.

Op grond hiervan vragen de briefschrijvers aan de synode, dat zij duidelijk zal uitspreken dat de bij het genoemde weekeind betrokken actiegroepen dezelfde doeleinden nastreven als de synode. En aan deze vraag verbinden zij het verzoek dat de synode f 10.000 beschikbaar zal stellen aan de instanties die „Kosmocomplot” hadden georganiseerd om daardoor metterdaad tot uitdrukking te brengen, dat de synode de „harde arbeid” van deze groepen ter harte gaat. Dit geld zou door hen gebruikt kunnen worden om een nieuw „Kosmocomplot” te organiseren.

Om de volle betekenis van deze brief te verstaan is het nodig de „theologie” te kennen die er achter ligt, de „theologie” waarvan hij een uiting is, die daarin gestalte krijgt. Deze „theologie” werd onlangs in een artikel in het tijdschrift „Ministerium” op openhartige wijze beschreven door een van de zeven briefschrijvers, nl. ds Plomp van Beilen.

Prof. Van Itterzon gaf in het Hervormd Weekblad een indringende evaluatie van dit artikel. We laten die hier volgen.

Een merkwaardig artikel; de schrijver

Op vrijdagmiddag 29 oktober ontving ik als abonnee op „Ministerium, Tijdschrift voor praktische theologie en ambtelijke praktijk” het nummer van oktober 1971. Van de drie artikelen, die er in voorkomen, trok het middelste al dadelijk mijn aandacht. Het draagt de titel: „Septuagint: kritische gemeenten of aangepaste kerk?” en is geschreven door ds R. Plomp.

Op blz. 279 worden onder het hoofd „Personalialia” de volgende bijzonderheden omtrent de schrijver vermeld: „Ds R. Plomp, geb. 1932, Ned. Hervormd predikant sedert 1967 te Beilen. Lid van de groep van Septuagint. Torenlaan 14, Beilen”. Volgens „Van Alphen” is hij vroeger vicaris te Hattem („Hezenberg”) en predikant te Klazienaveen-Zwartemeer geweest. Volgens het artikel zelf behoorde hij tot de kritische predikanten van Septuagint, die op 6 mei 1970 bijeenkwamen op Kerk en Wereld in Driebergen. Blijkens het bericht van het Hervormd Persbureau van 22 okt. 1971, blz. 6, behoort hij tot de stuurgroep kritische predikanten, die met 10 tot 15 leden naar de komende november synode wil gaan en die de synode wil verzoeken haar het woord te verlenen, als het gaat om de vraag om een bedrag van bijv. f 10.000,— beschikbaar te stellen voor haar actiegroepen en het organiseren van een nieuw weekeind. Kennelijk is het de bedoeling, dat de synode in haar novembervergadering afstand zou moeten nemen van de verklaring van 31 aug. j.l. van het breed moderamen van de synode inzake het weekeind Kosmocomplot. Deze verklaring zou dan als niet geschreven moeten worden beschouwd.

Ds. Plomp heeft voorts, onder redactie van de Werkgroep Kerk en prediking, waarvan dr M. H. Bolkestein de voorzitter, prof. dr K. Strijd de supervisor en ds C. H. van Rhijn de secretaris is, in Postille 1970-1971 voor de maand mei vier preeksets geschreven, om onze predikanten bij hun prediking voor de gemeente te helpen.

Een merkwaardig artikel; uit de inhoud

Ds Plomp schrijft, dat kritische predikanten en priesters „hebben ontdekt, dat hun pogingen om de beknelde mens te laten leven met zijn moeilijkheden als eenzaamheid, homosexualiteit, spanning, enz. noodzakelijkerwijze te kort schieten, omdat de meeste „persoonlijke” moeilijkheden voor een groot deel veroorzaakt en in stand gehouden worden door maatschappelijke kwesties. Ze hebben ontdekt, dat hun „troostwoorden” vaak doekjes voor het bloeden zijn, tijdelijk rustgevend middelen, die niets uithalen, wanneer er niet aan diepere oorzaken gewerkt wordt als woningnood, onzekere arbeidsomstandigheden, luchtvervuiling”.

Hoe de schrijver denkt over oecumenische

problemen, blijkt o.m. uit het volgende citaat: „Oecumenische openheid, modernisering van de liturgie, meer inspraak, gezamenlijke avondmaalsviering met het grote doel om tot één kerk te komen, kortom het bij de tijd brengen van de kerk, het lijkt allemaal geweldig, maar het is slechts mogelijk bij de gratie van het zich onthouden van maatschappijkritisch engagement. „Eenheid in de religieuze bovenbouw verhult de tegenstellingen en de tegenstrijdige belangen in de onderbouw”.

Bij de vraag wat een kritische gemeente is, vernemen we: „Het gaat niet om een kunstmatige, rituele gemeenschap, die zo fijn alles samen doet, waar het zo gezellig is, waar samen gebeden en gezongen wordt. Zo'n gemeente is maatschappelijk gezien nog volstrekt irrelevant, overwint allerlei concrete problemen toch weer op abstracte wijze en speelt de machthebbers in de kaart”. Ds Plomp zet zich voorts af tegen „kerkelijke gebedspraktijken, die dan toch weer de belangentegenstellingen toedekken” en zegt dan met nadruk (cursief!): „De enige relevante kontekst waarbinnen een kritische gemeente gestructureerd moet worden is een politieke kontekst”. Hij verklaart dan, dat een kritische gemeente alleen maar bestaan kan „buiten de huidige kerkstructuur” en vervolgt: „Het streven naar kritische gemeenten betekent dan ook een afbraak van de bestaande kerk. Het gaat er dan ook niet om, dat pogingen in het werk gesteld moeten worden om de huidige kerk om te turnen, zodat de huidige plaatselijke gemeenten tot kritische gemeenten worden. Dat is een onmogelijkheid. Kritische gemeenten zullen naast de huidige gemeenten moeten ontstaan”.

Over het Avondmaal betoogt hij: „In dit kader zal ook het avondmaal opnieuw en oorspronkelijk kunnen functioneren. Helaas is het avondmaal verworden tot een nietszeggende rite, die van elke concrete inhoud beroofd is, een viering van iets wat niemand meer helder voor ogen staat. Oorspronkelijk was het echter een sociaal gebeuren met op zijn minst latente politieke implicaties”. „Daar is niets meer van over”. In de huidige kerk zijn we „één in de Heer” en vieren samen avondmaal. In een kritische gemeente is dat uitgesloten, omdat het avondmaal weer voeten in de concrete werkelijkheid krijgt, als een „samenzweringmaaltijd” van verdrukten en van hen, die daadwerkelijk met de verdrukten solidair zijn”.

Kritische vragen: aan ds R. Plomp

Kritische predikanten moeten niet denken, dat zij het monopolie hebben kritisch te zijn. Daarom zou ik ds Plomp op mijn beurt de volgende kritische vragen willen stellen:

1. U streeft naar kritische gemeenten en zegt met zoveel woorden, dat dit „dan ook een afbraak van de bestaande kerk” betekent. Vindt U het fatsoenlijk en moreel in de haak, dat U zich laat betalen door de kerkvoogden van de bestaande kerk en dat U in dienst en op kosten van de huidige gemeente, Uw best doet haar af te breken? Of begrijp ik U verkeerd? Hebt U soms aan de huidige kerk bericht, dat U geen tractement, inclusief verhogingen enz. van haar meer wenst te ontvangen, omdat U zelf dit een schandaal zou vinden en U toch al Uw salaris van een „kritische gemeente” ontvangt?

2. U wilt U naar de synode begeven om het slordige bedrag van bijv. f 10.000,— voor Uw afbraakwerkzaamheden te mogen ontvangen. Uw geestverwanten uit de stuurgroep zullen U daarbij geheel of gedeeltelijk vergezellen. Vindt U het betamelijk, dat U deze ronde som vraagt, als U er van overtuigd bent, dat U met dit geld „de bestaande kerk” tot de hoognodige „afbraak” moet brengen? Is dat geld dan feitelijk niet bedoeld, om de Ned. Herv. kerk (en alle andere kerken) tot een ruïne te maken en de droom van Uw leven (de stichting van kritische gemeenten) te verwerklijken?

3. U schrijft, dat het avondmaal is „verworden tot een nietszeggende rite”. Het is nu „een viering van iets wat niemand meer

helder voor ogen staat”. Ik heb de indruk dat U met de gegevens der H. Schrift niets meer kunt beginnen, de zgn. „maatschappijkritische teksten” dan uitgezonderd. In Luc. 22 : 14-20 wordt de instelling van het Avondmaal beschreven met de woorden van Jezus: „Dit is mijn lichaam, dat voor u gegeven wordt; doet tot mijn gedachtenis”. En: „Deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed, die voor u uitgegoten wordt”. En in 1 Cor. 11 : 23-29 wordt dit door de apostel Paulus zo duidelijk herhaald, dat men kan weten, dat het avondmaal des Heren moet worden gevierd tot Zijn gedachtenis, totdat Hij komt. Er worden ook enkele zeer behartenswaardige woorden gezegd over een avondmaalsviering „op onwaardige wijze”. Want men kan zich ook „bezondigen aan het lichaam en bloed des Heren”.

Vindt U zulk een viering ter gedachtenis aan het lijden en sterven van Christus, tot een teken en zegel van het nieuwe verbond in Zijn bloed tot vergeving van zonden, met het uitzien naar Zijn komst, „een nietszeggende rite”? „Een viering van iets wat niemand meer helder voor ogen staat?”

Waar haalt U de wijsheid vandaan, dat het avondmaal oorspronkelijk was „een sociaal gebeuren met op zijn minst latente politieke implicaties”? Men herinnere zich het woord van Jezus tot Pilatus: „Indien mijn Koninkrijk van deze wereld geweest was, zouden mijn dienaars gestreden hebben, opdat ik niet aan de Joden zou worden overgeleverd; nu echter is mijn Koninkrijk niet van hier”. Of het vermaan tot Petrus: „Allen, die naar het zwaard grijpen, zullen door het zwaard omkomen”. Of de intocht in Jeruzalem op een ezelsveulen. Allerm minst een opmars van een revolutionair-opstandige, met het zwaard vechtende aardse Messias à la Barabbas, Theudas, Judas de Galileeër e.d. Met de bijbelse mededelingen voor ogen kan ik een bewering, dat Jezus' laatste avondmaal „latente (verborgen) politieke implicaties (verwikkelingen)” zou hebben gehad een puur verzinsel noemen. Hoe Jezus in dit avondmaal zijn politieke strevingen verborgen, zorgvuldig weggewerkt, zou hebben weten te verpakken, in te wikkelen is mij een raadsel. Nog vreemder en bedenkelijker wordt het, als ds Plomp met zoveel woorden afwijst, dat we aan het avondmaal „één in de Heer” zouden zijn. Hij acht dit in een kritische gemeente uitgesloten en typeert nu het avondmaal, dat in zijn kritische gemeente weer „voeten in de concrete werkelijkheid krijgt”, als een „samenzweringmaaltijd” van verdrukten en van hen, die daadwerkelijk met de verdrukten solidair zijn”. De beeldspraak doet zonderling aan: een avondmaal, dat „voeten krijgt”, maar de inhoud stuit bij mij op het felste verzet. Was Jezus' „avondmaal” een „samenzweringmaaltijd” van verdrukten en hun sympathisanten? Was het grote Hallel, dat hij daar met Zijn discipelen heeft gezongen, dus een soort Mar-seillaise, de proclamatie van een aardse opstand? Is de vergeving van zonden, waarover Hij sprak, uit de tijd en een verouderd, tijdgebonden, afgeschreven begrip? Ging Hij in de nacht, waarin Hij werd verraden daadwerkelijk over en werd dat één treurige vergissing? Een afschuwelijke teleurstelling? Een débacle?

Over ds Plomp en zijn geestverwante, kritische groepsgenoten zal ik mij geen oordeel aanmatigen. Ik denk er niet over. Maar voor mij persoonlijk heb ik er behoefte aan het volgende te verklaren: Als ik aan zulk een samenzweringmaaltijd zou aanzitten, zonder éénheid „in de Heer”, met sociale en politieke implicaties, zou dit voor mij een nietszeggende rite zijn, van elke inhoud beroofd, waarbij mij niets meer voor ogen zou staan van wat Jezus bij de instelling heeft gezegd. Sterker nog: Ik voor mij (over anderen oordeel ik dus niet) zou vrezten te vallen onder het oordeel over hen, die zich „bezondigen aan het lichaam en bloed des Heren”.

4. U bent duidelijk, als U spreekt over „troostwoorden”, die „vaak doekjes voor het bloeden zijn”. Uw gemeente, hetzij de huidige, hetzij de kritische, zal dus, verondersteld, dat U nog huis- en ziekenbezoek doet, van „troostwoorden” Uwerzijds wel weinig last hebben. Dat zijn immers naar uw oor-

deel „tijdelijke rustgevende middelen, die niets uithalen”. Op Uw huisbezoeken gaat het over wat U noemt „diepere oorzaken”, als „woningnood, onzekere arbeidsomstandigheden, luchtvervuiling”. Nu mag ds Plomp me geloven, als ik zeg, dat zulke vragen ook door de niet-kritische predikanten en diakenen terdege worden besproken. We laten de mensen in hun nood echt niet in de kou staan. Maar of deze noden nu werkelijk de „diepere” oorzaken zijn? En of troostwoorden vaak doekjes voor het bloeden mogen worden genoemd? Het is ook duidelijk wat U bedoelt, als U fel afgeeft op de huidige gemeente. U schrijft over „een kustmatige, rituele gemeenschap, die zo fijn alles samen doet, waar het zo gezellig is, waar samen gebeden en gezongen wordt”, en die „de machthebbers in de kaart speelt”. Moet ik nu aannemen, dat U in Uw huidige gemeente, die U nog altijd blijkt te dienen en waardoor U zich waarschijnlijk nog steeds maandelijks laat betalen, niet meer samen bindt en zingt? Als Beilen niet zo ver was, kwam ik echt nog eens een kerkdienst van U bijwonen. Vermoedelijk, tot Uw spijt, nog in Uw huidige gemeente, die moet worden afgebroken. Vermoedelijk nog niet in de kritische gemeente, die er naast de kerk nog niet is opgericht en die, maar ik verwacht, nog geen kerkvoogden heeft. Want aan een „omturnen” van Uw huidige gemeente denkt U niet: dat is voor U „een onmogelijkheid”.

Kritische vragen:
aan de generale synode

Na het bovenstaande meen ik verplicht te zijn aan de Generale Synode de volgende vragen voor te leggen:

1. De zgn. kritische predikanten verzoeken in hun brief aan U (zie het weekbulletin van 22 okt. 1971), dat U „duidelijk” zult uitspreken, dat de desbetreffende aktiegroepen „doeleinden nastreven, die de uwe zijn”. Gaat U dit duidelijk uitspreken? Of duidelijk tegenspreken? Of gaat U, eventueel om formele redenen of anderszins om deze vraagstelling heen? Zou het in elk geval niet wenselijk zijn, dat de kerk „duidelijk” weet welke koers de synode principieel en feitelijk vaart?

2. Bent U van oordeel, dat het gewenst is, dat de „stuurgroep” van ds Plomp en zijn geestverwanten f 10.000,— uit de middelen der huidige kerk ontvangt, nu ds Plomp zo duidelijk heeft gesteld, dat het gaat om „een afbraak der bestaande kerk?” Bent U van mening, dat de synode het besluit van het breed moderamen moet afvallen en er aan meewerken, dat het Kosmokomplot op Kerk en Wereld toch doorgaat? Met financiële steun van de huidige kerk, die tot een ruïne moet worden om plaats te maken voor de kritische gemeenten?

3. Bent U van oordeel, dat de avondmaalsstheorieën, die in het genoemde tijdschrift door ds Plomp worden verkondigd, leringen zijn „in dankbare gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift als de bron der prediking en enige regel des geloofs” en „in gemeenschap met de belijdenis der vaderen” (art. X)? Is de generale synode het er mee eens dat het avondmaal verpolitiekt moet worden tot een „samenzweringmaaltijd” van verdrukten en hun sympathisanten? Moet er echt een commissie ad hoc worden ingesteld, alvorens we hierover tot een gefundeerd kerkelijk inzicht komen? Moet de beantwoording van deze vragen wachten op de resultaten van de enquête over de avondmaalsviering, waarvoor het materiaal vóór 1 juli 1972 wordt verwacht? Moet de kerk, eventueel om kerkrechtelijke redenen, nog een vol jaar op antwoord wachten?

4. Wij hadden er, wat het Kosmokomplot betreft, het zwijgen toe willen doen, maar nu ds Plomp c.s. er weer op terugkomt, rijst de vraag, die door geen enkel ochtend- of avondblad is ingegeven: Gaat de synode op hun verzoek uitspreken, dat het forum van Kosmokomplot „alle zin had” en dat „een bedrag van bijv. f 10.000,— beschikbaar” moet worden gesteld „om daadwerkelijk duidelijk te maken dat hun arbeid u ter harte gaat, bijvoorbeeld voor het organiseren van een nieuw weekend?”

5. Vindt de generale synode, dat ambtsdragers, die verklaren, dat het om de Afbraak der huidige kerk gaat, en die zich als onderdeel moeten worden genoemd met de moderamina van de Confessionele Vereniging en de Gereformeerde Bond?

Aan de vooravond van Hervormingsdag 1971.

G. P. van Itterzon

Tot zover het artikel van prof. Van Itterzon.

Met grote spanning zien we uit naar wat de synode doen zal.

Zal ze eindelijk gaan spreken „in dankbare gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift” en „in gemeenschap met de belijdenis der vaderen”?

Of zal ze wat haar betreft de Ned. Herv. Kerk laten wat ze reeds meer dan anderhalve eeuw is, nl. een vrije tribune voor de propaganda van alle mogelijke theologieën.

Of, anders gezegd, zal ze metterdaad een belijdende kerk worden of een „hotelkerk” blijven waarin alle mogelijke „richtingen” hun eigen appartement hebben en houden?

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Baarn: ds J. Kranenburg te Groningen; te Beverwijk-B: ds B. van Riet te Bolnes-Slikkerveer.

Bedankt: voor Blija-Holwerd-B: ds D. Grutter te Huizum.

Ds H. K. Poelman — Ds H. K. Poelman van de Syn. Geref. kerk te Kamperland (Noord-Beverland) heeft zich op 28 oktober jl. onttrokken aan opzicht en tucht van zijn kerkeraad. Vanaf zondag 31 oktober hield ds Poelman aparte diensten en riep hij de gemeente op hem te volgen.

Inmiddels werden een tweetal gemeentevergaderingen belegd waarin voorlichting gegeven werd van de zijde van de Geref. kerk (vrijgem., binnen verband) te Vrouwenpolder o.a. door ds P. Schelling van Middelburg-B.

Op zondag 14 november jl. heeft een 15-tal gemeentelieden zich eveneens onttrokken aan opzicht en tucht van de syn. kerkeraad. Met ds Poelman zijn zij voornemens contact te zoeken met de dichtstbijzijnde Geref. kerk (vrijgem., binnen verband); dat is die van Vrouwenpolder.

De oorzaak van de onttrekking is gelegen in de huidige ontwikkeling binnen de syn. geref. kerken.

Ds Poelman werd in 1919 geboren en diende de kerken te Den Aniel (1948-1955), Arnhem (1955-1961), Berlikus (1961-1968) en sedert 1968 Kamperland.

Commissie F(unctionering) K(erkverband)

Een berichtje over deze commissie, die door de vergadering van de kerken werd benoemd, werd in juni in dit blad geplaatst.

Blijkbaar heeft het niet erg de aandacht getrokken. Op een verzoek aan de kerken een bedrag van minimaal f 10,— over te maken, werd slechts door enkele kerken gereageerd.

Een vijftal vergaderingen is nu reeds gehouden. De daaraan verbonden kosten moesten door de commissie zelf worden betaald.

Dit kan zo echt niet blijven doorgaan.

Willen de penningmeesters nu zo spoedig mogelijk een bijdrage storten? Dit kan op de girorekening van de Coöperatieve Raiffeisenbank, Zeist, nr. 1756714, met vermelding: Commissie F.K. p/a G. v. Oord, Hoogkanje 1, Zeist, rekening nr. 3752.86.322.

W. G. Visser, secretaris

Redactieleden

Ds H. Amelink, Prof. dr H. J. Jager, D. W. L. Milo, Prof. C. Veenhof, Ds G. Visee, Drs H. E. S. Woldring.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.), tel 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

secretaris-penningmeester: W. Kaper, van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs ... 25 ct per mm.
Familieberichten ... 20 ct per mm.

Blij en dankbaar ontvingen wij van onze Hemelse Vader een dochttertje en zusje

CORA MARIJKE

D. J. A. Brink
N. Brink-Koster
Nelleke
Jan Cornelis

Assen, 19 november 1971
Obrechtlaan 68

In de morgen van zaterdag 20 november 1971 heeft de Here van ons weggenomen onze lieve schoonzuster en tante

SJONETTE VOLKERDINA DAM

op de leeftijd van 78 jaar.

(Zij leefde in het geloof, beleden in Zondag 1 van de Heidelbergse Catechismus)

Gorinchem:
M. Dam-Kruyswijk
G. van Atten-Dam
G. van Atten
Amsterdam:
E. G. Dam
Amstelveen:
J. R. Dam

Kampen, Jan van Arkelstraat 29
Correspondentie-adres: Arkelse Onderweg 1, Gorinchem.

De begrafenis heeft op donderdag 25 november plaats gehad op de Algemene Begraafplaats van Zutphen aan de Warnsveldseweg.

Plaats uw familieberichten in dit blad.

In het decembernr. van „Protestants Nederland” schrijft prof. dr. W. H. Velema over

„Om de reformatorische belijdenis van de genade”

Aktueel I

Zo lang de voorraad strekt volgt gratis toezending na aanvraag:

Noordeinde 48a te Delft